Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

CAI M. WOEL

EVALD TANG KRISTENSEN

EN VANDRER I DANMARK

»og Slægt efter Slægt segner hen
paa Nornens Bud;
men hun er saa ung og saa yndig
ser hun ud.«

KØBENHAVN

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL)
1929

CAI M. WOEL

EVALD TANG KRISTENSEN

EN VANDRER I DANMARK

»og Slægt efter Slægt segner hen
paa Nornens Bud;
men hun er saa ung, og saa yndig
ser hun ud.«
Edv. Lembcke.

KØBENHAVN

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL)
1929

Størstedelen af Illustrationerne
er hentet fra
Evald Tang Kristensens »Minder og Oplevelser« I—IV,
samt fra »Gamle Kildevæld«.

Copyright by Woels Forlag 1929.

Printed in Denmark.

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

FORORD

Egentlig skulde andre ha skrevet om den gamle Vandrer i »Mindebo«. Der er adskillige, som kunde gøre det Arbejde bedre; oppe i Jylland sidder der Folk, som gennem en Aarrække har staaet Tang Kristensen og hans Virke nærmere end jeg, og hvis Kendskab til Emnet er langt større end mit, de burde forlængst ha skrevet denne Bog.

Ogsaa her paa Øen behøver jeg ikke at lede for at finde de Mennesker, fra hvis Haand denne Bog skulde være kommet.

Naar jeg alligevel har vovet at forsøge, skyldes det to Ting: at Tiden er inde, og at *min* Bog mere er en Ordning af det foreliggende Stof end en egentlig Bog.

Gennem de fire Bind Erindringer har Evald Tang Kristensen givet os — ofte meget detaillerede Oplysninger om sit Liv. Det er et Sammendrag af disse, tilsat Oplysninger og Meddelelser andetsteds fra, der er blevet til denne Redegørelse.

Den udkommer paa Evald Tang Kristensens 86. Aars Fødselsdag som en Hilsen og en beskeden Tak til ham for hans lange og rige Virke.

Hauserplads i Januar 1929.

Cai M. Woel.

EVALD TANG KRISTENSENS LEVNEDSLØB

BIOGRAFISKE DATA OG LIDT MERE

Evald Tang Kristensen er født den 24. Januar 1843 i Nørre-Bjært; han er Søn af Lærer Anders Christensen Skaderis, født 11. December 1811, død 30. Oktober 1846, og Hustru Ane Persine Sand. Faderen blev ved Justitsraad Tangs (Nørre-Vosborg) Hjælp uddannet paa Lyngby Seminarium og bliver 1836 Hjælpelærer i Nysogn paa Holmsland hos Degnen Sand, hvis Datter han senere bliver gift med, og 1841 bliver han ved Provst Abels Hjælp kaldet til Embedet som Lærer i Nørre-Bjært, hvor han er Lærer til sin Død. Her er Evald Tang Kristensen født og er kun c. 3 Aar da Faderen dør efter et kort Sygeleje. Det har været overordentlig nøjsomme og sparsommelige Folk, hvilket ses af en Optegnelse over Husholdningsforbruget fra 1844[1]), der lyder saaledes: Forbrugt 4 Pund Kaffe, 6 Pund hvid Sukker, 6 Pund brun Sukker, 14 Pund Sirup, $5^1/_2$ Pund Puddersukker, 4 Pund Sæbe, 2 Potter Eddike, 6 Lod Te, 3 Potter Olie raff., 4 Pund Humle, 1 Pot rød Vin, $^1/_2$ Pot gammel Vin, $2^1/_8$ Skjæppe

[1]) De allerfleste Oplysninger er hentede fra Tang Kristensens Erindringer 1923—28.

Salt, 6 Pund Cikorie, 2 Potter Rom, 2 Pund Svedsker, 21 Pund Hør, af Krydderier for 12 lybsk Skilling. Naar man dertil lægger Oplysningen om, at Forældrene havde indsat i Overformynderiet 200 Rigsdaler, der skulde udbetales Evald Tang Kristensen i hans attende Aar, og naar man saa endelig paatænker, at Faderen som Hjælpelærer havde en meget ringe Løn og senere som selvstændig Lærer jo sikkert ikke sad i noget fedt Embede, og at han i hvert Fald ikke blev forundt mere end c. 6 Aar at virke i, og at hans Kone ikke bragte ham nogen Medgift, saa forstaar man, at Nøjsomhed og Sparsommelighed har været til Huse i Evald Tang Kristensens Fødehjem.

Efter Faderens Død flytter Moderen tilbage til sit Hjem paa Holmsland, hvor gamle Lærer Sand i 1845 er blevet Enkemand og trænger til Datterens Hjælp; han var imidlertid ikke særlig glad for Smaabørnene og det bliver ordnet saaledes, at den ældste af dem, Evald, bliver midlertidig anbragt i Rindom. Allerede i 1849 gifter Moderen sig igen med Lærer H. P. Hansen Schuster, der samme Aar faar et lille Embede i Ø, Viskum Sogn, her bor Familien i tre Aar til 1852, da Schuster søger og faar Embedet i Brandstrup. Om Livet her fortæller Evald Tang Kristensen i sine Minder og Oplevelser, Bd. I, Side 115: Sengeklæderne i Vindum Sogn var ret tarvelige . . . der fandtes i de gamle Huse Senge ind i Muren med Træværk eller Panel helt op til Loftet, for Sengeaabningen hængte et Par Gardiner af Sirts. Manden laa altid forinden i Sengen, da Konen skulde ligge yderst for med den ene Haand at

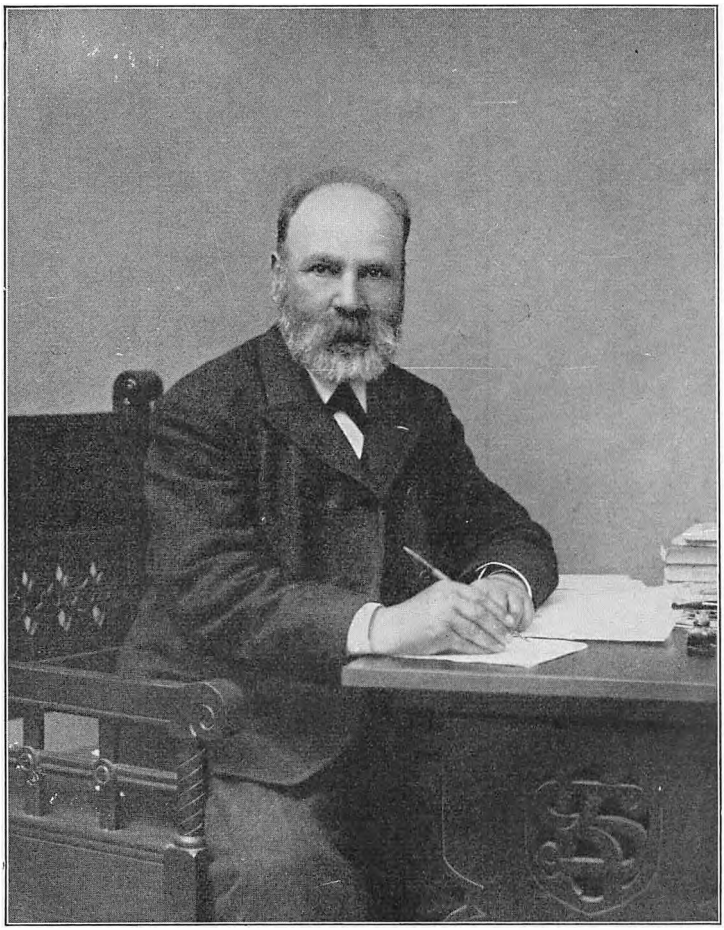

Fot. Olaf Sand Kristensen.

Evald Tang Kristensen 1906.

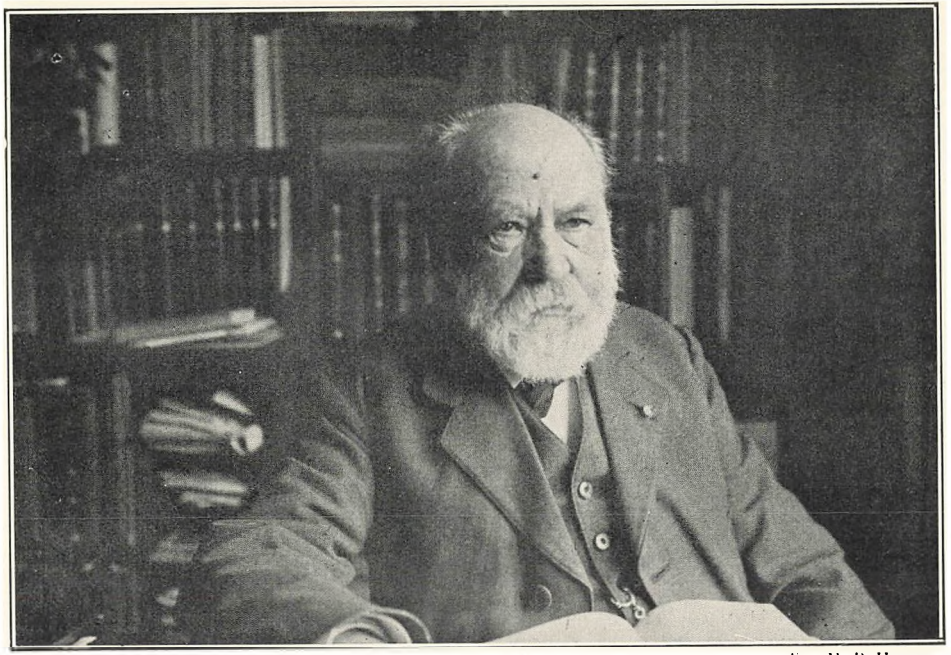

Evald Tang Kristensen,
Fotograferet i Herning ca. 1925.

Fot. H. P. Hansen.

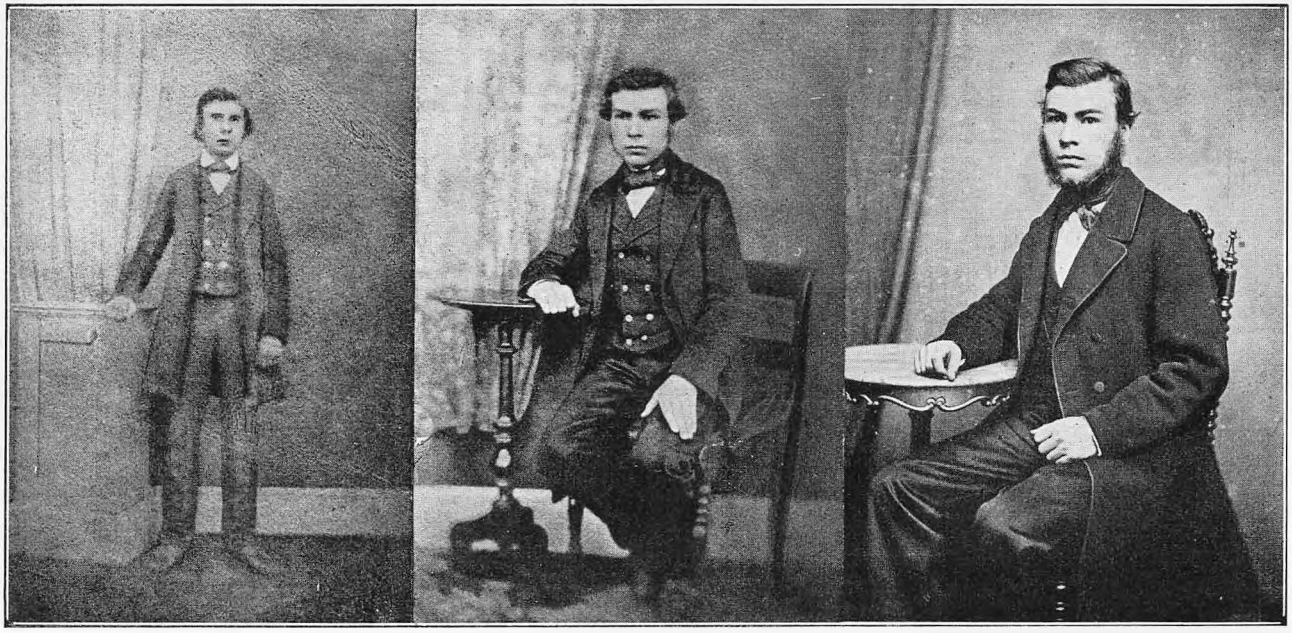

Tre forskellige Portrætter.

Det første (det ældste) fra Begyndelsen af Tredserne, mens E. T. K. boede i Husby. Det midterste fra Slutningen af samme Tiaar, fra Helstrup. Det sidste fra Begyndelsen af Halvfjerdserne, fra Gjellerup.

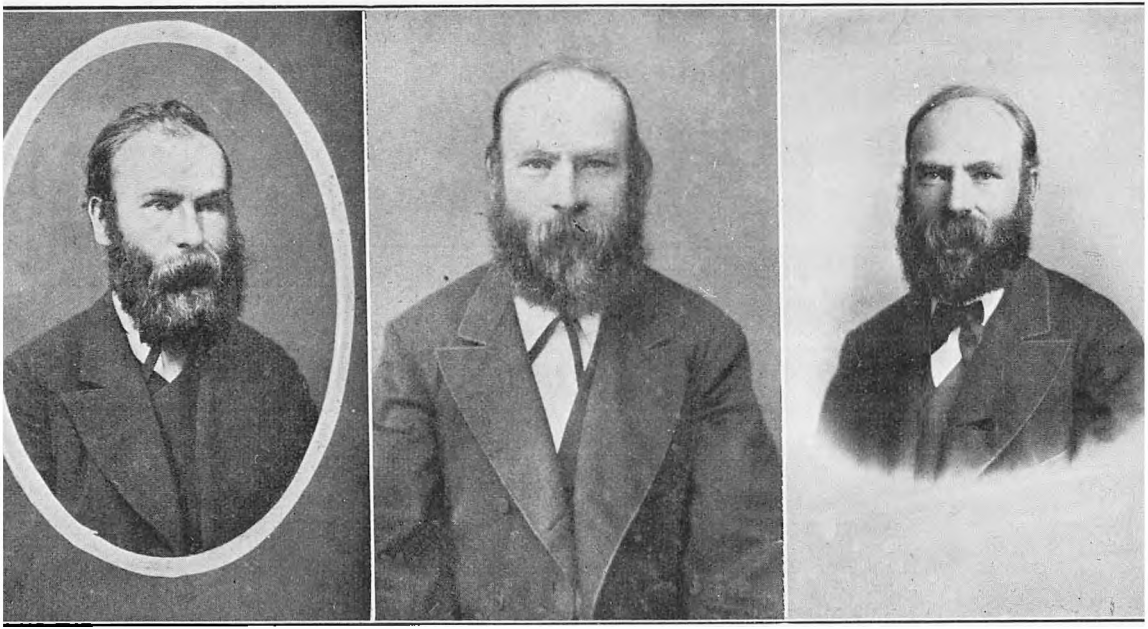

Tre forskellige Portrætter af Evald Tang Kristensen fra Firserne.

kunne vugge Barnet. Der var altid en Bilægger i Stuen, der i Reglen skulde opvarme to Stuer, den meste Brændsel var Hedetørv, men Varmen kunde endda blive ikke saa ringe. Gulvene var næsten alle Steder stampet Ler, og det kunde holde sig helt godt undtagen lige inden for Døren og omkring langs med Bordet. Dette var umalet og blev hver Dag skuret, Bænken langs Vinduet og for Bordenden var fast. Den store Bordskuffe indeholdt en Mangfoldighed af Brødrester, af Kvindfolkenes Skeer og Knive og forresten ogsaa en Del mere, der ikke var helt appetitlig at se i. Af pænt Bohave var der kun lidt i ganske enkelte Gaarde og saa godt som intet Kobber- eller Messingtøj, saa man kunde mærke, man var paa en fattig Egn. Tin var der intet af, man brugte Træbrikker som Tallerkner og Træskeer at spise med. Maden var meget tarvelig. I en gammeldags Gaard fik Folkene lige ned til vor Tid sort Øllebrød til Davre uden en Draabe Mælk. Husets Folk fik dog Spegesild til eller et stort Stykke Ost. Om Sommeren fik de om Formiddagen Mellemmad med en Knald Ost eller Pølse; til Middag vankede der kun én Ret, Kaal eller Ærter, Vælling eller Grød. Kogtes der Kaal den første Dag i Ugen, blev der kogt saa meget, at det varede Ugen ud. Kaalen blev kogt paa Aal, eller ogsaa fik Folkene Aalene at spise til. Man havde et Hul i Bænken nærmest ved Køkkendøren og alle Levninger fra Middagsmaden blev hældt ned i en Kasse, som var gjort fast neden under Hullet, og som der var Laag til . . . Disse Levninger blev opvarmede om Lørdagen og givet Folkene, det kaldtes Rummelsuppe. Til Aften fik man Rugmels- eller

Bygmelsgrød, men Saaderne var da temsede fra.... Kaffe og The brugte man ikke til daglig undtagen hos mine Forældre, hvor Kaffekanden aldrig var kold. I Stedet for Kaffe brugte man Agern eller Ærter, saadan Agernkaffe drak man med en lille Knald brun Sukker til. Mellemmaderne var meget tykke med kun lidt Paalæg. Det bestod mest af Ost, lidt Pølse eller røget Faarekød. Men forøvrigt gemtes slige Ting til at beværte Fremmede med.—Videre fortæller han: I min Barndom var der meget Fællesskab i Brandstrup, Gadejorden var ikke udskiftet og Moserne ikke heller. Der laa store Stykker Jord hist og her, som var alle Mands Eje. —

Man faar Indtryk af at Livet bevægede sig i overmaade nøjsomme og fattige Baner under dette Himmelstrøg, naar man læser sig igennem den overordentlige interessante og ret fyldige Skildring af Folkelivet, som Evald Tang Kristensen giver i sine Erindringer og hvoraf der her er citeret et Par Prøver, men der var dog ogsaa Tid til andet end Slid og Slæb. Paa de forskellige Aarstider forlystede man sig paa forskellig Maade, saasom Majridning, Voldborgblus, Slaa Katten af Tønden og lignende. Bagefter samledes man i Legestuer, Ungdommen havde som Regel en seks Legestuer om Aaret. Julegilder holdtes, og de bragte gerne mange Fremmede til, hvorimod de mere religiøse Rørelser ikke fandtes, ej heller blev Politik drøftet.

Tang Kristensen skriver om Befolkningen: Trællekaarene havde sat dybe Spor, og Armoden fra ældre Tid var endnu ikke nær forvunden. Et gennemgaaende Karaktertræk var Hang til at være konservativ

og Ulyst til at begynde paa noget nyt. Gammeldags Overtro var der en Del af, men man hørte sjældent noget om det, men holdt det saavidt muligt for sig selv.

Det fremgaar af Evald Tang Kristensens Erindringer fra Barndommen i Brandstrup, at han har følt dette Tidsrum af sit Liv som en streng Tid, hvor der paa hans Skuldre blev lagt meget Arbejde og en Række Pligter, som egentlig først tilkommer en langt senere Alder. Han taler stadig med Bitterhed om disse sine Barndomsaar og skriver et Sted, at for ham har Barndommen aldrig været nogen lys Tid, saaledes som den er for andre Børn, et Tidsrum at se tilbage paa i Glæde over gode Minder. Han mener selv, at en Del af den Bitterhed, der har tynget hans Sind i hans voksne Aar, og som har fulgt ham højt op i Alderen og under Forhold, hvor man skulde synes den maatte være veget og givet Plads for en dybere Glæde over de store Resultater, han har naaet, netop har bundfældet sig hos ham i disse for Mennesket saa betydningsfulde Barndomsaar.

Pastor Glahn i Brandstrup fik allerede i 1852 Øje paa Evald Tang Kristensen og gav ham Lejlighed til at blive undervist sammen med de langt ældre Konfirmander, ligesom han gav ham flere forskellige Bøger at læse, men allerede 1853 forflyttedes Pastor Glahn til Sjælland, men hans Efterfølger Pastor Halvorsen lod ham ligeledes deltage i Undervisningen og fik den Tanke, at han skulde studere. 1854 begynder Tang Kristensen saaledes at læse Tysk og

Fransk, ligesom han bliver undervist i Verdenshistorie, Aritmetik og Geografi, Dansk Sproglære og Literaturhistorie. Han gør gode Fremskridt, og 1857 kommer han paa Lyngby Seminarium, hvor han har fire drøje Aar, men dimitteres 1861 med meget dueligt (1. Karakter).

Under sin Lærergerning i Husby (1861—63), i Helstrup (1863—66) uddanner han sig yderligere, og hans Interesse for danske Folkemelodier og danske Folkeviser bliver her vakt, maaske i Anledning af, at han tager en Tillægseksamen i Kirkesang; men det er dog først under hans Lærergerning i Gjellerup (1866—76) og i Faarup (1876—84) at han rigtig tager fat og begynder at samle de første Folkeminder. Vi hører her c. 1867 om hans første Vandringer paa hvilke han optegner de første Folkeviser. Det beskrives af ham selv saaledes (Minder og Oplevelser 2, Side 41): Efter Bestemmelsen tog jeg saa til Brandstrup efter at have forrettet Tjenesten i Kirken første og anden Juledag. Dette Besøg fik forresten stor Betydning for mig, da det gav det endelige Stød til, at jeg tog fat paa den Gjerning, jeg med nogen Grund kan kalde en Livsgjerning. Min Moder sagde til mig kort efter mit Komme, at hun syntes, jeg skulde gaa over til Søgaard og høre paa Gamle Marens Viser. Nu paa sine ældgamle Dage havde hun faaet en saadan Lyst til at synge de Viser, hun havde lært i sin Ungdom. Særlig kunde min Mor huske Visen om en Jøde, der gik til Hellesland. Jeg gik da derover og tog Papir med for at skrive op, hvad jeg hørte. Maren laa i Sengen, men hun var meget snaksom og villig, og jeg skrev nu op alt, hvad

hun kunde mindes . . . Som Følge af, at jeg allerede havde et ikke ringe Kjendskab til vore Folkeviser, kunde jeg godt skjønne, hvad der var godt, og hvad der var mindre godt, men jeg satte mig for ogsaa at skrive de Viser, der havde mindre Betydning, da de kunde hjælpe til at give et Billede af, hvad saadant et gammelt Menneske sad inde med. Den første Vise, jeg optegnede, blev altsaa den om Jøden, der jo ikke hører til de gamle . . . Jeg havde nu faaet Blod paa Tanden, som man siger. Jeg vidste nok, at den gamle Sidsel Sællænder i Gjellerup kunde synge gamle Viser, men jeg havde aldrig været hos hende om det. Nu vilde jeg dog se i det nye Aar, at faa gjort noget ved den Sag, der virkelig havde min varmeste Interesse. —

Lidt efter lidt besøgte Tang Kristensen saaledes forskellige gamle Mennesker, der alle sang eller fortalte ham Folkeminder, men ogsaa Melodier interesserede ham meget. Han skriver herom: Jeg kunde godt lide at høre de gamle Sange, men jeg havde svært ved at synge disse Melodier og særlig vanskelig var det for mig, at faa alle de overflødige Stavelser i Stroferne til at passe ind, hvor de skulde. —

I April 1868 sendte Tang Kristensen de første Afskrifter af Folkeviser til Pastor Borch, der foreslaar ham, at sende dem til Svend Grundtvig. Det blev dog ikke til noget, da Tang Kristensen havde faaet Lyst til at udgive et lille Hefte med de Viser, han havde funden.

Han skriver herom: En Dag jeg var i Herning, talte jeg med Postmester og Boghandler Theill, og han anbefalede mig Bogtrykker Kristian Eriksen paa

Nørrebro i København . . . Jeg skrev nu til ham og forespurgte særlig, om han kunde trykke Noder, han svarede, at det kunde han vel ikke, men han kunde faa det besørget trykt og vilde gerne have Arbejdet. Kort efter sendte jeg Manuskriptet til et lille Hæfte og han begyndte saa paa Trykningen . . . To Maaneder efter udkom dette lille Hæfte i Kommission hos Boghandler Walsted i Herning under Titlen »Jydske Folkeviser, Toner, Sagn og Æventyr, Første Hæfte«, det var jo min Mening at blive ved med Trykningen til der var kommen en fem—seks Hæfter, men da jeg havde faaet det andet Hæfte ud, kunde jeg skjønne, at det vilde blive et Foretagende, der ikke kunde føres til Ende uden stort Tab til mig. Andet Hæfte, der ogsaa udkom 1868 men under Titlen »Jydske Folkesagn og Toner«, besluttede jeg i Februar 1869 at sende til Svend Grundtvig og derved søge at komme i Forbindelse med ham . . . Fjorten Dage efter havde jeg hans Svar, og der udviklede sig nu et Samarbejde mellem os, som vedvarede til hans Død 1883. Han var mig en god og trofast Støtte og Vejleder, og jeg maa i høj Grad være ham takskyldig for den Beredvillighed, han udviste mod mig ved at hjælpe mig til forskellig Understøttelse, der i høj Grad lettede mit Arbejde og ved sit Navn som en ualmindelig dygtig Folkemindekender hjalp han mig til Anerkendelse i mange Kredse, der ellers vilde have været lukkede for mig.

Jeg havde vel en stærk Føling af, at jeg nok kunde udrette noget i den Retning, men jeg vidste, at det var umuligt for mig at trænge frem, hvis jeg ikke fik autoriserede Anbefalinger, saadan er det nu en

Gang i vort lille Danmark, hvor Smaalighed tit sidder i Højsædet. —

1871 besøger Tang Kristensen Grundtvig i København til hvem han medbringer sine optegnede Folkeminder. Ogsaa Professor A. P. Berggreen aflægger han Visit. Berggreen har tidligere udtalt sig sig om Værdien af de Folkemelodier, som Tang Kristensen har nedskrevet og ganske karakteristisk er Mødet mellem Manden af Folket, der gør sine Studier i Marken, og hvis Fornemmelser og Instinkter siger ham, at han har Ret, og den højlærde Videnskabsmand, Autoriteten, der ikke vil tillægge den jydske Lærers Samlerarbejde nogen større Værdi, ja ovenikøbet paastaar, at de fleste af Melodierne er forkert optegnede. Tang Kristensen fik her for første Gang Brug for hele den Tillid og Selvsikkerhed han ejede. Mødet skildrer han saaledes: Da jeg kom ind til ham, takkede jeg ham til at begynde med meget pænt, fordi han havde set Melodierne igjennem, men han modtog mig meget kjøligt, ja ligefrem afvisende. Jeg indrømmede ham, at der maaske kunde være indløbet et Par Fejl i de enkelte Noder, men fastholdt tillige, at disse Melodier var rigtigt optegnede, saadan som de gamle sang dem. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at det havde sine Vanskeligheder, at sætte saadanne Melodier op, da de gamle hverken sang fast eller noderigtigt; men store Fejl kunde der ikke være indløben. Dernæst vilde jeg hævde, at Melodierne var mere ærværdige end Teksterne, da de huskedes bedst, fordi de blev gentaget til hvert Vers og altsaa ikke var nær saa mange Forandringer og Forvanskninger underkastede som Ordene. Jeg

sagde fremdeles, at jeg var overbevist om, at de gamle sang Melodierne som deres Bedsteforældre havde sunget dem. Berggreen blev dog ved at paastaa, at jeg tit havde optegnet disse Melodier urigtigt, og at jeg ikke havde Forstand nok paa at optegne, at mit Øre ikke havde opfattet rigtigt o. s. v. Jeg forsøgte meget roligt og behersket at ville hævde, at der i disse Tilfælde, som jeg nærmere betegnede og paapegede, absolut var optegnet rigtigt, som jeg havde hørt det, uagtet det lød lidt sært og ikke efter den nuværende Musiks Regler. Men saa blev han vred og sagde, at dette stred imod ethvert musikalsk System, og jeg ikke skulde lære ham, hvad der var rigtigt. — —

Tiden spejler sig stærkt i dette Referat. Her er Folkets Mand støtplaceret, sindig argumenterende, saadan og saadan, hans Tale er ikke Snak, han ved, hvad han taler om, han motiverer sine Anskuelser, medens Professoren end ikke forsøger paa at forstaa ham, ja i hans Sind er der ingen Mistanke om, at Folket muligvis kunde synge paa en anden Maade end den, der var i Overensstemmelse med de musikalske Systemer. Det overses ikke, at Referatet er Tang Kristensens, men alligevel, det føles saa overbevisende rigtigt! —

Dette Sammenstød med Professor Berggreen gik iøvrigt ikke sporløst hen over Tang Kristensens Virksomhed. Han skriver selv derom, at han i længere Tid efter dette Besøg ikke gav sig i Lag med at optegne Folkemelodier, han havde ventet hos den Professor at finde Forstaaelse, og det er naturligt, at han i en Periode blev grebet af en vis Modløshed, saa

Degneboligen i Gjellerup.

Evald Tang Kristensen og Hustru

fotograferet sammen med Skolebørnene i Faarup Skole, antagelig i Slutningen af Halvfjerdserne.

Gjellerup Kirke set nordfra.

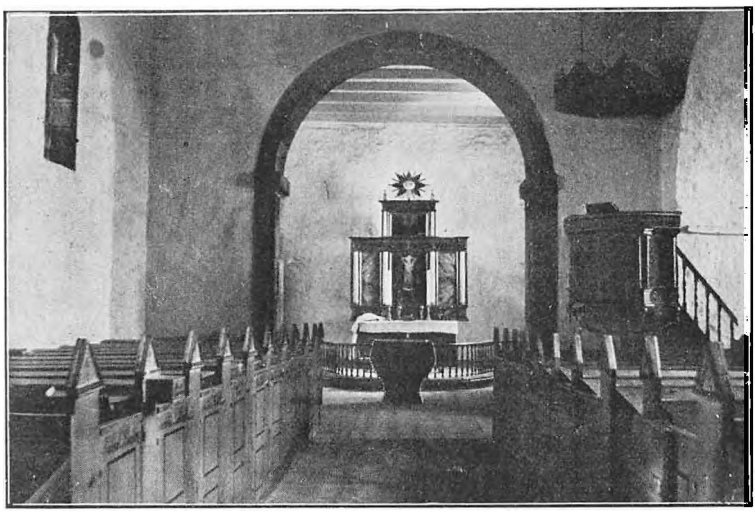

Det indre af Gjellerup Kirke.

meget mere som Berggreens Dom over hans Arbejde ogsaa fik Indflydelse paa Svend Grundtvigs Stilling til dem. Grundtvig havde ikke selv nogen musikalsk Forstaaelse og støttede sig udelukkende paa Berggreens Udtalelser; dog opgav Tang Kristensen ikke Optegnelserne af Folkemelodier, heldigvis. Desværre findes kun fire Visesamlinger med nodetrykte Bilag til, nemlig første, anden og fjerde Samling og 100 gamle danske Skæmteviser, medens tredie Samling er uden Nodebilag[1]).

Evald Tang Kristensens Bekendtskab med Grundtvig blev som han selv anfører til stor Værdi for ham. Gennem hans Anbefalinger og gennem den Interesse, Grundtvig nærede for det Stof, Tang Kristensen arbejdede med, lykkedes det denne at opnaa den første nødvendige Hjælp til Udgivelse af sine første Folkevisesamlinger, de nu saa sjældne to Samlinge »Gamle jydske Folkeviser« henholdsvis 1871 og 76, som blev Frugten af hans første Aars Indsamling af Viserne. Men ogsaa paa anden Maade hjalp Grundtvig Tang Kristensen; med ham som Fortaler lykkedes det gennem Aarene denne dels at frigøre sig mere og mere for sin tvungne Skolegerning, der bandt ham til et bestemt Sted. Dels hjalp Grundtvig ham til den Uddannelse, der var nødvendig for ham for at kunne fuldføre det Arbejde, han havde paabegyndt. I en længere Aarrække gæstede han København næsten hvert Aar, hvor han modtog forskellig Undervisning, saaledes lærte han bl. a. Oldnordisk. Dette Samarbejde gik dog ikke af uden

[1]) »Danske Dyrefabler og Kjæderemser«, 1896, har dog ogsaa et mindre Nodebilag.

Skærmydsler, der paa et bestemt Tidspunkt endog var ved at resultere i et Brud, men Striden blev bilagt, og saalænge Grundtvig levede var han stadig Tang Kristensen en stor Hjælp og Støtte i hans byrdefulde Arbejde. Derom fortælles udførligt i Erindringer, Bind 2. I disse Aar fra midt i Halvfjerdserne til cirka midt i Halvfemserne deler han sine Kræfter mellem Skolegerningen og Indsamlingen af det mægtige Stof, han efterhaanden publicerede. Ved Hjælp af ministerielle Tilskud er han i Stand til en Del af Aaret at have Hjælpelærer, saaledes at han i det Tidsrum kunde begive sig ud paa Vandring for at finde de Mennesker, der huskede de gamle Sagn og Eventyr, de gamle Viser og Beretninger. Det kulturhistoriske Stof han indsamlede, kan deles i fire Hovedgrupper: Folkeviserne, Eventyrerne, Sagnene og Skildringer fra Almuelivet, men ind imellem samler han et andet stort kulturhistorisk Materiale, som fordeler sig i en Række Bøger af vidt forskellig Art, der dog alle bærer det samme Præg, Kærlighed til Almuens Liv og Levesæt, forsvundne Tiders Sæd og Skikke, kort sagt alt, der kan tjene til at belyse Livets Gang gennem de Tider, der ikke er mere.

Det er vanskeligt at bibringe Læseren nogen Forstaaelse af, hvilket Kæmpearbejde Evald Tang Kristensen har udrettet. Ganske vist vidner den Bogrække, han har udgivet, om Arbejdets Størrelse, men den er dog kun det endelige Resultat og fortæller saa lidt om de brydsomme Vandringer, de æventyrlige Besværligheder, der ligger bag hvert enkelt Binds Fuldendelse. Evald Tang Kristensen

praktiserede i høj Grad det gamle hostrupske Udtryk »Man maa vandre til Fods« uden at forvente Opfyldelse af den efterfølgende Linje. Han rejste til Fods. I al Slags Værlig gik han gennem Jyllands mange Sogne, og der var saa at sige ingen anden Maade for ham at komme frem paa. De Mennesker, han besøgte, hos hvem han fik sine værdifulde Bidrag, boede sjældent ved Alfarvej, og i Reglen vidste han ikke, hvor de var at finde. Det skulde Rejsen først oplyse ham om.

Naar man læser hans Erindringer, hvor han indtil det minutiøse gør Rede for sine Rejser, vil man opdage, at der var et vist System i hans Fremgangsmaade. Naar han kom til en Landsby opsøgte han i Reglen Præsten eller Skolelæreren, dels for hos dem at erholde Viden om de Beboere i Sognet, som han kunde forvente erindrede de gamle Overleveringer, han var ude efter, dels for om muligt at faa Husly om Natten. Hans Rejsemidler var jo yderst sparsomme, saa kunde han ikke regne med at møde Gæstfrihed og Forstaaelse, var hans Opgave næsten paa Forhaand haabløs. Men mange andre Aarsager maatte tages i Betragtning, mange andre Vanskeligheder maatte han overvinde, før han naaede frem til sit egentlige Kald: at lytte og skrive. Først og fremmest var Tiden ham karrigt tilmaalt. Naar han kom frem til den By, der var hans Maal, havde han ikke Tid til lang Palaver, maaske havde Vejen været lang inden han naaede frem, maaske var der slet intet Haab om nogen Høst dér, og han maatte saa afsted igen snarest, for ikke at det hele skulde blive omsonst. Paa den anden Side maatte han forvisse

sig om, at ingen Mulighed blev forbigaaet. Det har jo nok hændt sig, at denne lille mystiske og faamælte Vandrer, der paa sin lidt abrupte Maade pludselig dukkede op og forstyrrede en eller anden fredsæl Præst eller Degns Middagslummer muligvis har virket lidt anderledes, lidt mere forstyrrende paa sine Omgivelser end det egentlig var hans Mening. Men naaede han frem havde han ikke Tid til lang Snak. Han maatte have klar Besked om, hvor de Gamle boede, om hvordan Forholdene var o. s. v. Ofte var de saaledes, at det næsten var umuligt for ham at finde Lejlighed til i Ro at øve sin Gerning. De gamle Mennesker han besøgte, mødte ham stundom med samme Uforstand, som de Mennesker, der skulde være ham behjælpelig med Oplysning og Vejledning. Hans Erindringer vrimler med Ekspl. paa, hvorledes han, naar han endelig var naaet frem, nu stod overfor den allerstørste Vanskelighed. Han skulde jo blandt andet have Plads til Pen, Blæk og Papir, ofte paa Stuens eneste Bord, og en vis Ro krævede Arbejdet ogsaa ifølge sin Natur. Desuden maa man tage i Betragtning, at de Fattigste, hvor han oftest fik det rigeste Resultat, ikke ejede Lys eller Varme, saaledes at hans Arbejde i de mørke Vintermaaneder vanskeliggjordes i utrolig Grad. Kom han i en sen Eftermiddagstime til et Udflytterhus, var den Tid han kunde være der, stærkt begrænset, maaske havde han lang Vej tilbage, hvor han skulde bo hos Fremmede og af den Grund ikke kunde komme altfor sildigt. Ikke sjældent blev de gamle Berettere hurtigt trætte, saa han efter kort Tid maatte indstille sit Arbejde for næste Dag at

fortsætte. I sig selv et uhyre Taalmodighedsarbejde. Maaske det vanskeligste ved hele Færden. Besøgte han saaledes en gammel Aftægtskone i et fattigt Hjem, hvis Beboere kun havde et Rum, forstaar man fuldt, hvor vanskeligt hans Opgave var at løse. Det var jo ikke alene dét, at han skulde have Ørelyd og Fred, saa Arbejdet kunde gøres omhyggeligt og rigtigt, men han skulde ogsaa have vakt den sjælelige Frimodighed hos den aldrende Meddeler, der betingede hans Arbejde et Resultat, og han maatte ogsaa gøre Krav paa en vis gæstfri Indstilling overfor sig selv. Han giver i sine Erindringer Bind 4 (og mange andre Steder i de tre øvrige Bind) Skildringer af, hvorledes disse gamle Meddelere levede og Forhold og Omgivelser: »Hans Kristensen Lund ved Madum Sø — — Jeg gik da derop den bestemte Dag fra Morgenstunden af og traf godt nok Manden liggende i Sengen. Den var yderst tarvelig udstyret, jeg saa ingen Dyner, blot nogle gamle Sække og Pjalter, og han laa splitternøgen i dem. Han kom saa op og kom i nogle gamle Pøger og satte sig ved Kakkelovnen, der blot bestod af en ombøjet Jærnplade med noget Kaborkelværk ovenpaa. Saa begyndte han at fortælle, og jeg skrev. Der var et gammelt faldefærdigt Bord, men ingen Stol at sidde paa, blot en stor Sten. Manden sad ogsaa paa en Sten. Da vi havde snakket lidt sammen, og Datteren ogsaa havde fortalt noget, ytrede jeg, at han vel skulde have noget at spise, da han jo var fastende, og hun gik da hen, tog et Brød frem og skar en forsvarlig Skive af det, hvorpaa hun smurte et Lag Smør. Det gav hun ham, og derpaa tog hun et andet

Brød og skar sig selv en Meldmad. Jeg udtalte nu min Forundring over, at de ikke spiste af samme Brød, men dertil svarede hun, at han var paa Fattigvæsenet, og ved en foretagen Licitation havde en Gaardmand i Agselterp paataget sig at levere ham det fornødne Brød, men denne Mands Kone var ikke renfærdig. Hendes Høns gik inde i Stuen, og naar hun dejnede og Dejntruget jo stod derinde om Natten, havde Hønsene den Vane at sætte sig op paa Kanten af Truget og lod da jævnligt noget falde ned i det. Konen tog ikke dette saa nøje og var heller ikke saa nøjeregnende med at faa Hønsemøget fjernet, saa det blev æltet ind i Dejen, og det skete da jævnligt, at Datteren fandt Klatter fra Hønsene i Brødet. Det holdt hun jo ikke af at spise, og derfor skaffede hun sig andet Brød. Hele denne Forklaring sad hendes Fader og hørte paa, alt imens han sad og spiste. Om dette Hus skrev jeg hjem til min Kone: »Jeg var forleden inde i et Hus, hvor Røgen gik omkring alle Vegne, da der ingen Skorsten var. Det Hus var opsat af ene runde Kampesten og Ler, og saa var der stilt nogle Pinde an ovenpaa, der skulde danne Tag. Mage til Hus havde jeg aldrig før set. Hundehuset dannede en Kabork ind i Stuen snart som en lille Ovn, og ovenpaa laa en flad Sten, som man kunde sidde paa.« — —

Men ofte var det netop hos saadanne Mennesker, der levede langt nede i Samfundet, og hvis Liv var saa ynksomt og fattigt som Livet overhovedet kan blive, netop hos disse Fattige fik Tang Kristensen ofte det bedste Resultat. Han fortæller saaledes (Erindringer, Bd. 4, Side 60) om Jens Gudme føl-

gende: Han var 76 Aar og havde det yderst simpelt. Han var ogsaa noget svinsk og spyttede, hvor det traf, baade paa Bord og Bænk og Klæderne, og saa skraaede han vældig. Da han tog Skraaen ud af Munden for at spise, viste det sig at være en hel Haandfuld. Gulvet var i ét Ælte rundt omkring og da særlig henne ved Sengen, og Pispotten stod halvfuld inde ved os. Hans Bugser var rimpede sammen hist og her med Uldgarn, og hans Hænder var sorte af Snavs. Rundt omkring hans Øjne sad gul Materie, som han af og til tørrede af paa Bugserne med Bagen af Haanden. Hvad Sengen bestod af, var det ikke godt at vide, jeg kunde da ikke rigtig blive klog paa det, for den blev aldrig redt, og der var ikke en Stol, jeg kunde sidde paa. »A har jo ikke andet end noget Skrabalderværk,« sagde han. Luften i Stuen var sur og mistænkelig, og da jeg havde en lille Pibe med mig, gav jeg mig til at røge dygtig Tobak for at faa nogen Has paa den slemme Lugt. Jeg kastede ogsaa et Blik ud i hans Kjøkken, og der saa unægteligt hyggeligt ud, naar man skal sige lige det modsatte af, hvad Tilfældet var. Men Manden var god til at fortælle Æventyr, og jeg fik ikke mindre end 16 gode Æventyr skrevet op hos ham, desuden fortalte han mig 13 gode Sagn. — —

Og andetsteds: Saa usle Forhold som hun levede under, skal man lede længe efter. Det var en af de usleste menneskelige Boliger, jeg nogen Sinde har set. Hun havde ikke Spor af Ildebrændsel og gik og frøs som en Hund, men det kunde heller ikke nytte, hun havde haft noget, for Vinduer og Døre, hvor der fandtes af den Slags, var saa utætte og forraad-

nede, at man kunde stikke Hænder ud gjennem Sprækkerne, og der var ikke det mindste i Vejen for at stikke Fingre ud gjennem Sprosserne paa det Par smaa Vinduer, der var. Det var ikke saa meget Stol i Huset, at jeg kunde komme til at sidde paa, og da jeg skulde til at skrive, fik jeg en gammel Kasse stillet an ved det faldefærdige Bord, min Vadsæk lagt deroven paa og den gamles Hovedpude fra Sengen lagt der oven paa igjen. Det vilde hun, jeg skulde have at sidde paa, skjøndt jeg ikke var særlig glad derved, da jeg frygtede for at faa nogle fremmede med mig, men det undgik jeg dog; jeg antager, at Krybet forlængst var frosset ihjel i Rønnen. Hun havde en Ko, og der var ogsaa en Baas til den, men hvordan den kunde holde Livet der, var ubegribeligt. Det var ligefrem Dyrplageri at have den. Hun gik og flyttede omkring med den paa Marken dernede ved Søen. Den ene Dag, jeg var der, laa hun i Sengen, da jeg kom, og det var vist ogsaa det eneste Sted, hun kunde holde Varmen. Jeg kunde i alt Fald ikke holde ud at være der mere end et Par Timer af Gangen, men i de Dage, jeg opholdt mig der, var det ogsaa meget blæsende. Der var et Par Huse et Stykke ovenfor ved Vejen, og der var hun listet op den anden Dag, jeg var der. Jeg gik hende saa fra og til og fik en hel Del skrevet op. Hun kunde en Masse gamle Viser og Æventyr og kunde dem til Dels endnu, saa det var en god Kilde at komme til. Kort Tid efter maatte hun flytte fra Huset, da det faldt ned over hende, og saa flytte op til en Datter paa Abildgaard Hede nordligst i Ejstrup, men der naaede jeg ikke at komme til hende. Jeg fik ikke

mindre end 23 Viser og Visestumper og 7 Æventyr hos hende. — —

Overvandt Tang Kristensen de første og ikke uvæsentlige Hindringer, maa man endda huske, at Tiden saa med ganske andre Øjne paa hans Virksomhed dengang end nu, mange Steder har hans Ærinde sikkert vakt en vis Forundring. Her kom en Degn, en kongelig Embedsmand som en anden Stratenrøver vandrende med Taske paa Ryg, ofte i Mulm og Mørke og alskens Vær, og hvad var det for Ærinde han gik i? Hvad var det for Mennesker, han spurgte om? Ensiddere, Aftægtsfolk og hengemte Fattiglemmer, ofte gik hans Veje til de usleste Vaaninger; var det Virke for en Mand, der sad i Embede og havde sit paa det tørre? Og hvad var det han samlede, Viser, hvis Indhold ikke altid lød skønt i høviske Øren, Røverhistorier og Skrøner, som ingen agtværdig Person kunde interessere sig for, ja ofte blev han ligefrem betragtet som Bespotter; særlig i de religiøst vakte Egne taarnede Vanskeligheder sig op for ham.

Som Eksempel paa, hvor vanskelige Forhold, Tang Kristensen sommetider arbejdede under, anføres nedenstaaende (Erindringer Bd. 4. Side 207):

Han viste mig saa, hvor Mette Sofie boede, og jeg kom der og forebragte mit Ærende. Manden var Skomager og saa ikke meget naadigt paa mig, men jeg lod mig dog ikke anfægte. Vi kom saa i Gang med Arbejdet, mens Skomageren arbejdede i sit Værksted. Af og til kom han ind til os og gav ondt af sig. Vi blev ved at fortsætte, og det viste sig snart, at hun var en udmærket Kilde at komme til. Ej

alene kunde hun fortælle gode Æventyr, men hun kunde ogsaa en hel Del gamle Viser, saa jeg fik nok at bestille baade den Dag og den næste Dag. Til sidst gjorde Manden os det dog for broget og skældte frygtelig ud. Han kunde nu ikke lide disse gamle Sager, og da hun gerne vilde fortælle, saa lod vi staa til en Tidlang, men til sidst blev det os dog for haardt, og jeg maatte hen til Degnen og bede ham mindeligt om at huse os en lille Tid, indtil jeg havde faaet hende afhørt. Hun kom saa ned i Skolen til mig og vi sad saa i Møllers Dagligstue, og hun fortalte, mens jeg havde travlt med at skrive. Af og til skulde hun jo hjem og se til Manden og give ham Mad, og saa gik det da nogenlunde. Jeg fik hos hende 10 gode Æventyr og 9 gamle Viser. —

Alle de føromtale Besværligheder kunde andre maaske ha overvundet, men Evnen til at vinde de Gamles Fortrolighed, Evnen til at snakke med dem paa en saadan Maade, at de fik Tillid og Lyst til at fordybe sig i deres Erindringer, ejede kun han. Denne Evne og saa hans sproglige Lydhørhed er hans vigtigste Indsats. Den umaadelige Energi, hvormed han gennemførte sin Opgave, overses ikke, men den er ikke hans mest primære Egenskab. Der skete det mærkelige, naar Evald Tang Kristensen kom, at den Almue, han besøgte, ikke blev ræd for den Lærdom, han var nødt til at føre med sig. Han var nok for dem en Skriftklog og det maa ogsaa antages, at de Gamle i Ny og Næ har mødt det hvide Papir med mistroiske Øjne, ikke helt rolige har de lyttet til Pennens Krassen. Respekten for »Skrøwten« har instinktiv betaget dem, men Tang Kristensen har og-

saa overvundet denne Hindring. Naar man kender ham, har man en vis Fornemmelse af, hvordan han har baaret sig ad. Han har været en mærkelig Blanding af Strenghed og mild Underfundighed. Hans Væsen har til en vis Grad været lukket, men ikke mere lukket end Jyderne ynder det. Han har aabnet sig overfor disse Mennesker med samme humørfyldte Øjne, som et langt Livs Besvær og Slid endnu ikke har taget fra ham, en lunerig Mand uden Agéren. Han har ligesom været i Pagt med dem, og han har først og fremmest kendt dem og i hvert enkelt Tilfælde vidst, hvordan han skulde behandle dem, og monstro han ikke ogsaa foruden at have været en Mand, der selv høstede, monstro han ikke ogsaa for disse meget Fattige og Gamle har været en Mand, der kom og fortalte dem det uhørte, at det, de havde at meddele, disse gamle Kærlighedsviser, disse gamle Sagn, som maaske i mange Aar havde været forsvundne fra deres Sind, men som de nu gravede frem af deres Erindrings Dyb, de havde deres store Betydning, de vilde blive trykt i en Bog og bagi vilde der blive meddelt, at denne Historie havde Ane Marie Jensdatter, Nørre Snedde, fortalt ham.

Han kom ikke alene for at tage, han havde ogsaa noget at give til Gengæld. Naar hans første Folkemindesamlinger er saa sjældne og vanskelige at faa, skyldes det netop dette Forhold paa det rent materielle Omraade.

Tang Kristensen har bortgivet en Mængde af Bøgerne til sine Meddelere, og at disse Bøger har været velkomne og er blevet læste og behandlede

med en Kærlighed og Omsorg som vist faa Bøger kan rose sig af Magen til, derom kan næppe tvivles. De har ligget under Bjælken Side om Side med Biblen, den eneste Bog i deres Liv. Hvilken Selvhævdelse har det ikke været for dem at vide, at disse deres Meddelelser nu stod paa Tryk, levendegjorte og i det Sprog og Udtryk, hvori de havde berettet dem.

Den Side af Tang Kristensens Virksomhed er maaske den rigeste. Den staar der ikke noget om i hans Bøger, end ikke i hans Erindringer. Evald Tang Kristensen er nok en selvhævdende Mand, og han vil nok have, hvad der tilkommer ham, dog er det vist mere for Sagens Skyld end for hans egen, men det er ganske betegnende for ham, at han, der har udgivet den mærkeligste Bog, der er kommet paa Dansk til Dato, Bogen om »De gamle Kildevæld«, en Række Billeder af de gamle Folkemindefortællere, at den Mand har ikke een Linje i sit mægtige Forfatterskab, der fortæller om hans personlige Forhold til disse gamle Meddelere; at der har været et saadant er aldeles givet, men der er visse Ting Tang Kristensen ikke ynder at berøre. Det taler om hans Sinds Redelighed, man fristes næsten til at sige hans Sjæls Finhed, at han altid har holdt dette for sig selv.

Gennem Attenhundredoghalvfjerdserne og det meste af Firserne formede Evald Tang Kristensens Forhold sig saaledes, at han ved Hjælp af forskellige (vistnok ministerielle) Tilskud saa sig i Stand til dels

at holde Hjælpelærer en vis Tid af Aaret, saa han kunde indsamle Stof, dels gennem en Rejseunderstøttelse at afholde de ved sine Rejser forbundne Udgifter. Disse indskrænkede sig vistnok til Udgifter ved hans forskellige Studieophold i København, idet hans overordentlige Nøjsomhed muliggjorde, at han paa sine Vandringer næsten intet forbrugte. Han skriver et Sted i Bind 4, at han føler sig staaende i Taknemmelighedsgæld til næsten alle Landets Lærere for gæstfri Modtagelse af ham under hans Rejser. Ihvertfald møder vi ofte i Erindringerne Meddelelse om Folks Gæstfrihed mod ham. Alligevel forbavses man, naar man betænker, hvad han udretter for de smaa Midler, der staar til hans Raadighed. Ofte er hans Familie hjemsøgt af Sygdom, enkelte af hans Børn er svagelige og volder ham betydelige Udgifter; nogle af Børnene studerer i København, og hans Husstand bliver med Aarene ikke helt lille. Man hører ogsaa stadig om forskellige Nyanskaffelser og Forbedringer i Hjemmet, og holdes dette sammen med, at han i dette Aaremaal udgiver adskillige Bøger, op imod en Snes, hvis Udgifter han for Størstedelen selv afholder, maa man forbavses over, hvor forbløffende han formaar at forvalte de Midler, han har i Hænde. Man maa vel betænke at det ikke drejer sig om smaa Bøger, hver Bog er gennemsnitlig paa c. 400 Sider med tæt Tryk, saa helt billige har de ikke været at fremstille. Et andet Forhold, dèr bliver iøjnefaldende, er hans utrolige Flid. Der er næsten ingen Grænser for, hvad Evald Tang Kristensen i disse Aar har kunnet kommet over af Arbejde. Dels holder han Skole nogen Tid af Aaret,

dels er han ude paa Vandring, snart er han i København, snart et lille Svip til Norge, og ind mellem dette renskriver han sine Bøger, læser en minutiøs Korrektur (antagelig tre Korrekturer paa hver Bog) og endelig udfolder han en temmelig stor Skribentvirksomhed i Tidsskrifter, Fagblade og Aviser. Saa glemmes det endda, at han meget ofte holder Foredrag rundt omkring paa Landets Højskoler, hvilket til Tider kræver Forarbejde og hvertfald tager Tid. Og dermed er hans Virksomhed endda ikke endt: I Aarene fra 1884 til 1889 redigerer og udgiver han Tidsskriftet »Skattegraveren«, der udkom med to svære Halvbind pr. Aargang (c. 500 Sider), og paa sine Rejser Landet rundt fik han i de første Aar ogsaa Tid til at hverve Abonnenter til denne Udgivelse, ligesom han paa sine Vandringer solgte en Del af sine egne Bøger selv. I Virkeligheden har han jo efter Datidens Forhold drevet en ret stor Forlagsvirksomhed og sikkert gennemført den rent merkantile Del af dette Foretagende med stor Dygtighed. Hans Fremsynethed med Hensyn til det Stof, der havde hans Hovedinteresse, er til Tider forbløffende. Et lille Træk skal her nævnes: I 1895 foranstalter Evald Tang Kristensen en Rejse sammen med Fotograf P. Olsen fra Hadsten; de besøger en Mængde af de gamle Folkemindefortællere og fotograferer dem. Professor Aksel Olrik er ham behjælpelig med Afholdelse af Udgifterne til Fotografen og paa den Maade faar han tilvejebragt den ypperlige Samling Almuebilleder, som han udgiver under Titlen »Gamle Kildevæld« i 1927. Der ligger altsaa 32 Aar imellem Forberedelser og Resultat.

Det er dog først efter 1888, at han helt kan hellige sig Arbejdet med Indsamling af Folkeminder, idet han paa dette Tidspunkt faar bevilget et fast Statstilskud, der muliggør, at han kan opgive Skolevæsenet. Et voveligt Foretagende synes man, naar man sammenligner Summens Størrelse med Familiens, som han dog havde Pligt og Ansvar for. Der løber Landet rundt adskillige Fabler om Evald Tang Kristensens Sparsommelighed, Paaholdenhed ja endog Nærighed. Han er nu saa gammel en Mand, at det ikke undres, der dannes Sagn om ham, men det forekommer dog naturligt paa dette Sted at se nøjere paa denne Sag. Hvis man skal være helt ærlig overfor ham, maa man karakterisere ham som en nøjsom og sparsommelig Mand, der forstod at forvalte lidt, saa det blev til mere, men det kan paa ingen Maade anerkendes, at han er en paaholdende og nærig Natur. Hvis man ser ud over hans Livs Virke, vil man oven i Købet kunne paastaa, at han var i Besiddelse af en vis Flothed, og at han aldrig saa smaat, hvor hans Sag krævede noget af ham. Han kunde indtil det udslettende overfor mange af Livets Goder lægge en Nøjsomhed for Dagen, som Nutidsmennesker staar uforstaaende overfor, der ligger jo ogsaa et Svælg af Tid imellem. Han skriver i sine Erindringer Bind 4, Side 63: den 16. Maj spiste jeg den sidste Mad, jeg havde taget med hjemme fra (han brød op den 6. Maj) den var rigtignok dygtig mullen og smagte bedsk, men jeg fik den dog ned. — — Dette lille Ekspl. giver os den ene Side af Tang Kristensen: Intet maa gaa til Spilde, alle unødvendige Udgifter maa spares, men hvorfor? Fordi der

er saa mange *nødvendige* Udgifter for ham, som han ikke kan spare. Man hører Gang paa Gang om, hvorledes han køber Bøger, der er nødvendige for hans Arbejde, dyre Bøger, medens han maaske et Par Linjer længere nede beklager sig over, at Middagsmaaltidet kostede 1 Kr. Paa sine Vandringer traf han paa mange og morsomme gamle Sager, som han altid erhvervede sig. Han har sikkert købt dem billigt, men det er uvæsentligt. Han har først og fremmest *købt* dem og derved reddet dem fra Forglemmelse og Udslettelse, og han har senere i sit Liv aldrig været karrig med sine Gaver og tit faaet ringe Tak. Det skal nævnes her, at Tang Kristensen til Herning Museum har skænket en stor Samling forskellige Almuegenstande, saa mange, at de fylder to Værelser[1]); han har samme Steds skænket en gammel Maltkølle fra Faarup, som paa hans Foranstaltning er frelst fra Udslettelse. I Vejle Musæum findes ligeledes et Værelse med en stor Samling Almuegenstande skænket af ham, og Vejle By har end ikke saa meget som følt sig foranlediget til at meddele, at disse Samlinger skyldes Tang Kristensen, idet der paa Musæet ikke findes nogen Oplysning om dette, ej heller har de paa nogen Maade takket ham for hans Gave. Ogsaa dansk Folkemusæum har været i Forbindelse med ham og faaet adskillige sjældne Ting fra ham.

Mange af hans Bøger har kostet ham betydelige Beløb; tiest har Tilskudene været ringe, om der har

[1]) Her findes bl. a. Malvina Blichers Album med Vennehilsener fra forskellige. E. T. K. har faaet dette af Katrine Berg, der gav mange gode Meddelelser særlig om det Blicherske Familieliv.

»Mindebo« i Mølholm ved Vejle

hvor Evald Tang Kristensen har boet siden 1897. Billedet stammer sikkert fra omkring Aarhundredskiftet.

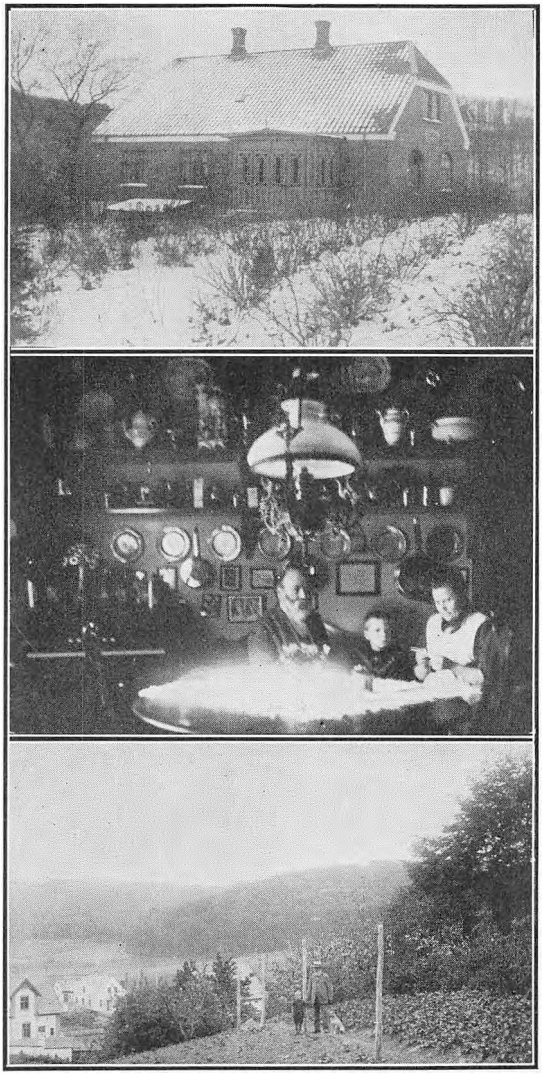

Tre forskellige Billeder fra »Mindebo« ca. 1910.

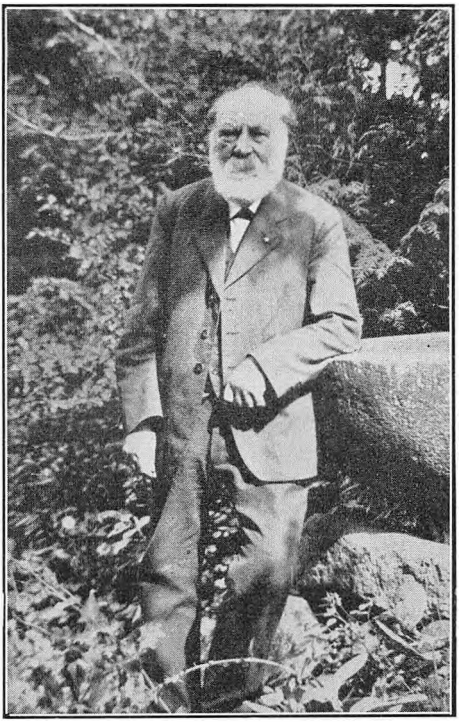

Evald Tang Kristensen

fotograferet i sin Have i Mølholm; han læner sig mod den gamle Døbefont, han har faaet som Gave for at synge vederlagsfrit i Brandstrup Kirke.

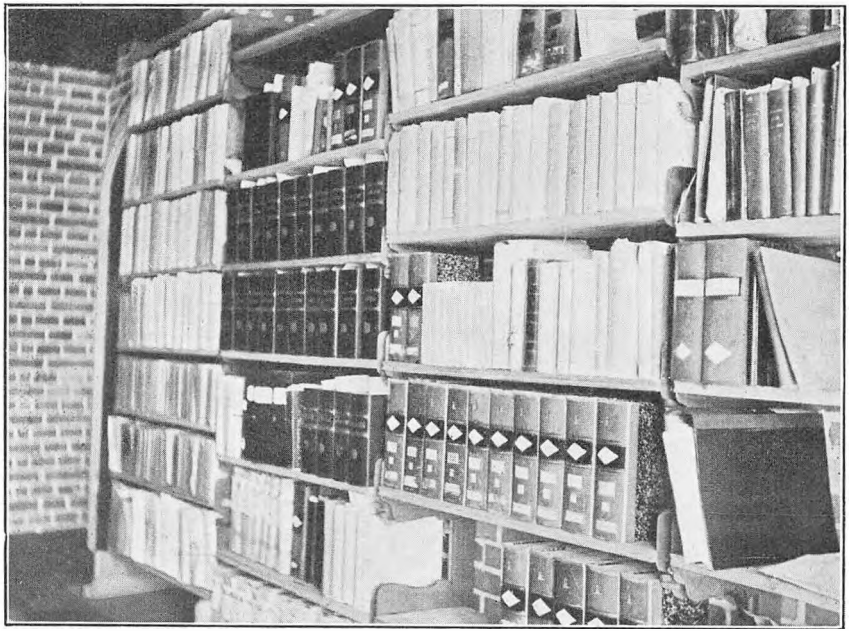

Evald Tang Kristensens Væg i Dansk Folkemindesamling.
Det kgl. Bibliotek. København.

været noget, og han har selv maattet betale Hovedparten af Fremstillingen. Man tænke blot paa hans første store Sagnværk »Danske Sagn« 1—7, som han udgav i Aarene 1892 til 1901, et overordentlig betydningsfuldt Arbejde og et stort Arbejde, hvortil Tilskuddene knapt beløb sig til en Fjerdedel af Værkets Omkostninger, medens de tre Fjerdedele afholdtes af Tang Kristensen. Dette Værk fylder ca. 3500 Sider tæt Tryk. Hvis man gør det Eksperiment at sammenligne Tang Kristensen med en af vore Nutidsforfattere, der ikke gerne sætter Pennen til Papiret uden en lykkelig Forventning om Honorar, synes Tang Kristensens Forhold til det rent økonomiske at være tilstrækkeligt belyst. Han er i Virkeligheden en large Mand og har altid været det. Han har ejet Personlighed nok til stort at sige: Alt det andet rager ikke mig, det skal ikke tage mine Kræfter og mine Penge, dem har jeg haardt nok Brug for til det, der er mere nødvendigt. —

Hans store Gerning tog ham ogsaa i andre Retninger helt, som en Livsopgave skal lægge Beslag paa alle en Mands Evner, hvis han skal føre den frelst igennem. Saaledes interesserede Politik ham aldrig: Jeg har stadig anset Politik, naar det rigtigt *griber et Menneske*, for at være ødelæggende overfor det bedste og fineste i hans Sjæleliv. Politik kan blive en Sjælesygdom. —

Denne Bemærkning (fra Erindringerne) er bemærkelsesværdig. Man maa huske, Tang Kristensen levede sine bedste Manddomsaar under det politiske Uvær, i de Tider, hvor Politik betød noget. Han har uanfægtet vandret Landet rundt og ladet alle Kandestøberne diskutere.

Fra 1884 til 1888 bor Tang Kristensen i Brandstrup, hvorfra han flytter til Hadsten.

Efter Svend Grundtvigs Død 1883 stifter han *Folkemindesamfundet*, der meget mod hans Vilje opløses 1889.

I de efterfølgende Aar (altsaa efter 1888) er han nu saaledes stillet, at han kan hjemsøge andre Egne af Landet end Jylland, og han fortsætter da ogsaa sin Folkemindeindsamling paa Samsø, Sjælland, Fyn, Lolland, Falster og Sønderjylland. Fra det sidste Sted giver han i Erindringerne en meget interessant Skildring, der fortæller om Befolkningens ublide Kaar under det tyske Regimente. Endnu i nogle Aar bor han i Hadsten, men flytter 1897 til Mølholm ved Vejle, hvor han bygger sit Hus »Mindebo«, et Navn, der efterhaanden er blevet kendt over hele Landet.

Alt som Aarene gik, udeblev Resultaterne af Evald Tang Kristensens store Arbejde ikke. I April 1898 udnævner Christian IX ham til Ridder af Dannebrog, 1917 udnævnes han til Æresmedlem af Foreningen »Danmarks Folkeminder« af hvis Bestyrelse han var Medlem. Dette sker paa hans 75 Aars Fødselsdag, og Foreningen udsender til hans Ære Festskriftet »Troldesagn og dunkel Tale«, der ogsaa indeholder en bibliografisk Fortegnelse over hans betydeligere Arbejder. 1923 paa hans 80 Aars Fødselsdag samlede Folkemindeforeningen gennem sine Medlemmer en stor Samling Sagn og Æventyr, Remser og Lege; hvert Medlem skrev paa et særlig Ark Papir sit Bidrag. Foreningen samlede alle disse Bidrag og overrakte Tang Kristensen dem paa Fødselsdagen som en Æresbog. Et Udvalg af denne Bog

er senere kommet i Handelen under Titlen »Evald Tang Kristensens Æresbog«. Paa hans 85 Aars Fødselsdag 1928 fejrede en Kreds af Venner ham ved en festlig Sammenkomst i Vejle, hvor mange af Byens Borgere var mødt for at hædre den gamle Vandrer. Forfatteren, Herr Thorkild Gravlund, holdt Festtalen, og Arkivar Hans Ellekilde talte paa Dansk Folkemindesamlings Vegne. Lektor Reinvaldt fra Vejle ledede et større Ungpigekor, der havde indstuderet en Række af de gamle Folkeviser, der blev sunget til de af Evald Tang Kristensen optegnede Melodier.

I de senere Aar har Evald Tang Kristensen været beskæftiget med Udgivelse af sine Erindringer, hvoraf 4. og sidste Bind foreligger (Efteraar 1928); ikke mindre end 1671 Sider fylder denne Livsskildring, vel enestaaende i dansk Literatur, med en Rigdom af Oplysninger om de mange forskellige Mennesker, Evald Tang Kristensen har truffet i sit Liv. Et Billede af Tiden er her fæstnet, og det viser os, hvor uhyre langsomt den noksom omtalte Oplysning fandt Vej til Folket. Mon der i det hele taget før Verdenskrigens Udbrud egentlig var Tale om Fremskridt paa andet end de rent tekniske Omraader. Fra disse Erindringer er de væsentligste af de her givne Oplysninger hentede.

Thorkild Gravlunds smukke Festtale aftrykkes her med Forfatterens Billigelse:

»Man vil kendetegne vor Tid ved de store tekniske Fremskridt.

Vi maa dog ikke glemme at ogsaa andre Tider har haft noget lignende.

Hvad derimod andre Tider ikke har kendt, og hvad der især kendetegner en ny Tid i Historien er, at man søger og samler det gamle, de svundne Tiders Værk.

Her har Danmark fostret store Mænd.

Lad mig blot nævne at Oldtidens Tredeling i Sten, Bronce og Jærn, skyldes Dansk Forskning.

Thomsen og Worsaae og Soph. Müller skaber Nationalmuseet, Bernhard Olsen, Frilandsmuseet.

Svend Grundtvig skaber Folkevisesamlingen, der føres videre af Axel Olrik og Grüner Nielsen ved Hjælp af Tang Kristensens Samlinger.

Folkemindesamlingen oprettes.

Men lad det saa straks blive sagt, at den grundlægges paa Arbejder af ikke blot Danmarks, men Verdens største Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, hvis 85 Aars Dag vi fejrer her.

Alle som her er tilstede kender og værdsætter Tang Kristensens Arbejde, men ingen af os har tilfulde maalt dets Omfang. Saa enestaaende stort er dette Værk, som man kan arbejde med Dag efter Dag, Aar efter Aar, uden at faa det udtømt.

Man spørger: Hvorledes har een enkelt Mand, under smaa Kaar og under alskens Møje ævnet at udføre dette.

Og man spørger: Hvad var det, der fra først af drev denne unge ukendte Lærer paa Heden til at samle de Folkeminder, som dengang almindeligt agtedes saa lidet.

Vi kan samle Spørgsmaalene i det ene: Hvad var Drivkraften i dette Kæmpeværk.

Der kan svares, at det var Fædrelandskærlighed, Kærlighed til Folk og Fædreland.

Men den unge fattige Lærer kunde jo fra først af ikke tænke saa stort og fatte saa mægtigt et Maal som hans Gærning naaede. Ejheller har han været vidende om sit Arbejdes hele nationale Værdi, han har blot syntes jævnt og ligetil, at disse gamle Sagn og Sange burde føres fra Glemsel. Men denne spæde Tanke viste sig at være en Kraft der kunde modstaa al Tvivl og al Møje, Nød og Trang.

Arbejdet krævede at blive gjort.

Nu ser vi: det kunde ikke undværes.

Det skulde frem i den Tid.

Danmark krævede det.

— Ingen bad Evald Tang Kristensen drage ud at samle Folkeminder — og ingen stod ham bi med Raad og Hjælp, og faa lettede ham de tunge Veje han gik.

Der var kun ett der virkede, og det var i ham selv: Dansken i ham: Danmarksviljen, den rejste ham, og den bar ham.

Han var baaret af sit Folks Skaberkraft: Danmarksviljen, den der giver Grøde og Værn for det Folket skal eje.

Men han var aldrig Manden af de store Ord og de store Følelser. Fædrelandet taler han ikke højt om. Han er som de gamle der kendte Fædrelandet uden at smigre for det. Han er ikke af dem der raaber Leve Danmark. Men hele hans Liv er ett stille arbejdsfyldt og ukueligt Danmark leve.

De gamle Bønder bar ikke Hjærtet paa Læben,

det gjorde man ikke i gamle Dage. Sydens Munke fandt Nordboen haard og kold, det var Uret, men han talte aldrig om Følelser.

Evald Tang Kristensen, der har sanket saameget af gammel Tid er selv blevet gammeldansk, saaledes at de letfølsomme ikke forstaar ham.

Naar Evald Tang Kristensen fortæller om sit Levned i den enestaaende Levnedsbog, hvoraf han nu har udsendt tre store Bind og det fjerde ventes, taler han ikke om sine Følelser, sin Glæde og sin Sorg, hvoraf der vel maa have været en Del i det lange Liv, men han taler om de Hindringer han har overvundet og om den Uret han har lidt, næsten som jeg kunde tænke mig en gammel Nordbo fortælle om sine Kampe.

Men nu skal man ikke tro at denne Kæmpe kun hører Fortiden til.

Det kan synes, som hans Samtid, hans jævnaldrede, ikke altid værdsatte ham som de burde, men den yngre Slægt hylder den store Samler og hæver ham højt — og hvad gør de yngste. Ja, se nu Evald Tang Kristensens haandskrevne Sagnsamling, som aldrig har kunnet blive trykt, den udgives nu i et Hefteværk af Danmarks yngste Forlagsboghandel: de unge Digteres Forlag.

Evald Tang Kristensens Ry vokser med Tiden. Han er en af de faa, der med sit Værk roligt kan se Tiden i Møde.

Mange vil høste Frugter efter hans Plov, saavel i Videnskab som i Kunst og i Folkeoplysning.

Lad mig først nævne Folkemindevidenskaben, der ikke kunde tænke sig at være uden Tang Kristensen.

Sprogforskningen, Kulturhistorien, Folkepsykologien, Musiken, Digtningen — ja, der kunde nævnes flere — alle har de noget at takke Tang Kristensen for.

Nu indføres der Hjemstavnslære i vore Skoler. Men ikke nogen Lærer, der vil fortælle Børnene om deres Hjemstavn og vil gøre det saa godt det kan gøres, kommer udenom Evald Tang Kristensens Samlinger fra alle Landets Egne.

Det er det mærkelige, at der kun er nogle faa Sogne — to tre Stykker vist — hvor Evald Tang Kristensen ikke selv har været og vandret paa sin Fod og samlet Folkeminder.

Naar alt er sagt til Hæder for dette mægtige Livsværk, saa er det næsten dette der undrer mig mest, at een Mand har vandret i alle vore Sogne.

Er der nogen der ved hvor lang denne Rejse er.

Der tales om Rejser udenlands i et Aar eller to.

Hvad er dette mod den livslange Vandring.

Der siges at Danmark er et lidet Land. Aanej, en Mand kan vandre hele sit Liv og endda ikke naa hvert eneste Sogn.

Ingen har naaet dem alle.

Endikke vor største Vandrer — der mangler endnu et Par Stykker. Lad det saa være. Saa stort er Landet og saa stort er hans Værk maalt.

For dette Værk og denne Vandring bliver vor Tak altid levende og varm, nu og fremad i Tiden.«

Paa Tang Kristensens 85-aarige Fødselsdag paabegyndtes Udgivelsen af en ny stor Sagnrække, som han gennem mange Aar havde haft staaende i Manuskript (Dansk Folkemindesamling har disse Sagn

staaende i Afskrift). Indtil 1903 havde Tang Kristensen faaet ministeriel Understøttelse til Trykning af de af ham indsamlede Folkeminder, men fra dette Aar mister han denne Støtte (Se Erindringer Bd. 4, Side 279—80), og de efter dette Aar udgivne Bøger forelægges paa faa Undtagelser nær for hans egne Midler. Intet Under, han ikke turde give sig i Lag med Trykningen af det store Sagnstof, der endnu fandtes utrykt.

Hen paa Sommeren 1928 foranledigede Forfatteren Thorkild Gravlund og flere, at der forberedtes Dannelsen af et *Evald Tang Kristensen-Selskab*. Nedenstaaende Opraab blev sendt en Række Mænd, med hvis Navne Opraabet senere fremkom som en Opfordring om Dannelse af Selskabet. Man vil af Opraabet se, hvilke Opgaver dette Selskab i Tilfælde af tilstrækkelig Tilslutning skulde løse.

Den alderstegne Folkemindesamler, Evald Tang Kristensen, der for nylig fyldte 85 Aar, og paa denne Dag blev hædret af hele Skandinavien, har, foruden »Danske Sagn«, ny Række, hvis Udgivelse nu er paabegyndt, endnu et stort Materiale liggende, som han gerne vilde have udsendt. For at gøre det muligt har undertegnede dannet et

EVALD TANG KRISTENSEN-SELSKAB,

der skulde forsøge — hvis tilstrækkelig Tilslutning opnaas — at faa Evald Tang Kristensens store værdifulde Samlemateriale frem i Bogform, tilgængeligt for de mange, der her ser Kilden, hvoraf de øser Folkets Rigdom.

Naas dette Maal, at alt foreligger trykt, ser Selskabet det som sin Opgave at gøre Evald Tang Kristensens Arbejder tilgængelige for et større Publikum gennem et Folkevise-Udvalg med de af Tang Kristensen optegnede Melodier, — et godt illustreret Udvalg af hans bedste Æventyr. Ude i Fremtiden kunde tænkes samlet nogle af Tang Kristensens Artikler,

Kroniker og Afhandlinger, der nu er skjulte og oftest utilgængelige i ældre Avisaargange, ligesom Nyoptryk af hans sjældnere Bøger.

Her ligger en Kulturopgave, som Folket eller dets Repræsentanter paa højere Steder for længe har siddet overhørige. — Nu vilde vi gerne tage det Arbejde op. Det er kun Arbejde og Slid, for nogen stor Udbredelse kan disse videnskabeligt tilrettelagte Materialesamlinger ikke faa.

Vi beder med denne Henvendelse, som Pressen med vanlig Forstaaelse og Hjælpsomhed saa venligt har taget sig af og bragt frem, de Interesserede og Vennerne af Evald Tang Kristensen, der troligt har fulgt hans Arbejder gennem Aarene, vi beder Dem række os en hjælpende Haand ved at melde Dem ind i Evald Tang Kristensen-Selskabet!

Der betales et Indskud (Kr. 5,00) og et aarligt Kontingent af Kr. 5,00, og De vil faa tilsendt Selskabets Bøger, mindst en Bog, ikke under 12 Ark, (og om Tilslutning opnaas, to Bøger) hvert Aar.

Er vi ikke 200 Mennesker, der i nogle Aar vil tage dette lille økonomiske Naptag for at faa de Skatte frem, som Evald Tang Kristensen har samlet.

Opgaven er klar, og Tiden er nu — og det er højeste Tid! —

Indmeldelse sker til:

»EVALD TANG KRISTENSEN-SELSKABET«,
Sekretariatet:
Woels Forlag, Hauserplads 7, Kbhvn. K.

Svend Aakjær, Underarkivar ved Rigsarkivet. — Vilh. Andersen, Professor, Dr. phil. — Poul Bjerge, Højskolelærer.

Jørgen Bukdahl, Forfatter. — J. C. Christensen, forhv. Konseilspræsident.

Thorkild Gravlund, Forfatter. — Ove Koefoed, Amtmand. — Nils Lithberg, Professor, Dr. phil., Stockholm.

Poul Lorenzen, Statsskovrider. — Sophus Michaelis, Forfatter.

Jørgen Olrik, Museumsinspektør. — L. Schmidt, Redaktør af Aarhus Stiftstid. — Sigrid Undset, Forfatterinde.

Johannes Evald Tang Kristensen, Assistent i Folkemindesamlingen. — Cai M. Woel, Boghandler.

I Løbet af de efterfølgende Maaneder opnaaede Selskabet et betydeligt Medlemsantal, selv om de i Opraabet ansatte 200 Medlemmer ikke paa langt nær er naaet endnu; særlig har udenlandske Forskere vist deres Interesse for Tang Kristensens Arbejde, idet der fra Norge, Sverrig, Tyskland, Amerika og England indløb Indmeldelser.

Evald Tang Kristensen har haft den Lykke at faa Lov at leve og se Resultaterne af sit store Arbejde.

Han er endnu i sit 86 Aar i Besiddelse af en fænomenal Arbejdsevne. Han har saaledes i 1928 egenhændig ordnet og for sidste Gang gennemset det store Sagnstof, før det sendtes til Trykning, desuden har han selv læst tre Korrekturer paa »Danske Sagn« Bind 1 (19 Ark) og samtidig ledet og ogsaa læst Korrektur paa Erindringer, Bind 4 (27 Ark) og inden Aarets Udgang yderligere læst 3 Korrekturer paa de 10 første Ark af »Danske Sagn« Bind 2. De Mennesker, der ved, hvad Korrekturlæsning er for et Hestearbejde, vil forstaa, hvad disse forskellige Tal i denne Sammenhæng egentlig betyder.

EVALD TANG KRISTENSENS ARBEJDER

VISERNE

Efter nogle Aars Folkemindeindsamling lod Tang Kristensen som foran omtalt i 1868 de to første Hæfter: »Jydske Folkeviser og Toner« trykke, men han saa snart, at det var ikke den rigtige Vej for ham. Disse Smaahæfter, der udkom i Herning, fandt saa godt som ingen Købere, og med den Stofmængde, Tang Kristensen allerede da havde liggende, vilde det medføre betydelige Tab at fortsætte med Udgivelsen paa den Maade. Det er fortalt andetsteds, hvorledes han gennem sit Bekendtskab med Professor Svend Grundtvig faar udsendt sin første Visebog, og de derefter følgende Bøger, indeholdende jydske Folkeminder, faar han i de første 10 Aar ud med forskellig Støtte, fra »Samfundet til den danske Literaturs Fremme«, »Jydsk historisk-topografisk Selskab«, Justitsraad F. S. Bang, København, og maaske flere, og senere faar han ministeriel Understøttelse ogsaa til Udgivelsen af enkelte af Bøgerne.

Der skal nu her forsøges en Gennemgang af de forskellige Bøgers Indhold, dog mest med Hensyn til Art, og det skulde muligvis være en Hjælp til i det

store Forfatterskab nogenlunde at finde, hvad man søgte.

De to første Folkevisesamlinger er fra Aarene 1871 og 76; den første hedder »Jydske Folkeviser og Toner« samlede af Folkemunde især fra Hammerum Herred. I Forordet meddeler Tang Kristensen, at Hovedmængden er samlet i Gjellerup og Ikast Sogne. Professor Svend Grundtvig har givet Bogen en Efterskrift, hvori han meddeler (Oktober 1871), at han siden 1844, altsaa i Løbet af 27 Aar, efter et udstedt Opraab, har faaet tilsendt fra 170 Personer en Mængde Optegnelser, der godtgør en af Skrift og Tryk uafhængig mundtlig Bevarelse af 130 danske Folkeviser fra Middelalderen, og — meddeler han længere nede, — nu har imidlertid denne ene Mand, Skolelærer E. T. Kristensen i Gjellerup, i Løbet af tre Aar, paa et ganske lille Omraade, fundet og optegnet ikke mindre end 150 forskellige Viser og af dem ikke mindre end 75, som ellers ikke ere forefundne i Nutidens danske Tradition, og 14 Viser som ellers aldrig er fundne i Danmark. Mange af de 150 Viser har indbyrdes afvigende Former, af hvilke enhver har selvstændig Værd. Det er herved kommet for Dagen, at netop denne Egn af Jylland, efter alt hvad hidtil vides, maa være den, der i størst Omfang har bevaret den gamle Viseskat i mundtlig Minde[1]).

Den næste Visesamling »Gamle jyske Folkeviser« er endnu større end den første og giver det samme Indtryk af Rigdom som denne. Der synes her at være

[1]) Se Dr. Poul V. Rubows Indledning til Vedels Folkevisebog I, 1926. Side VII.

et større Variantstof, ligesom de mest betydelige Viser her er forsynet med en lille orienterende Oversigt med Hensyn til Visens Udbredelse og tidligere Fremkomst i Skandinavien. Begge Visesamlingerne er forsynede med Nodestik, saaledes at man er i Stand til at stifte Bekendtskab med de smukke gamle Melodier. Først 1889 foreligger den 3. Visesamling »100 gamle jyske Folkeviser«, der ligesom de to foregaaende indeholder et stort Variantstof, denne Samling er uden Nodebilag. Den fjerde Samling »Gamle Viser i Folkemunde« 1891 har følgende Afsnit: A. Gamle alvorlige Viser. B. Folkevisens Efterklang, C. Nyere Lyrik og Bondeviser samt et Tillæg: 1. Svenske Viser. 2. Visebrudstykker, 3. Varianter. Særlig det første Afsnit »Gamle alvorlige Viser« indeholder mange Varianter; denne Samling har righoldigt Nodebilag. Den sidste Visesamling: »100 gamle danske Skjæmteviser efter Nutidssang« 1901, er af nogen anden Karakter og belyser andre Sider af Folkelivet, det muntre ofte drilagtige, stundom lidt uhøviske Lune, der altid harmløst har præget Befolkningen, er her et vægtigt Modstykke til det ofte lidt ensidige Billede af Sindelag og Lynne, man har faaet gennem Læsningen af de tidligere Samlinger. Det kan ikke ses rettere, end at denne Skæmtevisesamling har stor Værdi.

Naar en læg Mand, for hvem dette Stof har Interesse, læser sig gennem disse Folkevisesamlinger, er der forskelligt, han bider Mærke i. Helt let er det ikke altid for ham i rent sproglig Henseende, da Folkevisesamlingerne indeholder en Mængde Dialektudtryk, Ord og Bøjninger, som det er meget van-

skeligt, hvis Meningen ikke af sig selv giver sig, eller Læseren maaske har den medfødte Viden paa dette Omraade, at slaa efter og oversætte. De forskellige Hjælpemidler, man under saadan Læsning har til sin Raadighed, er særlig H. F. Feilbergs jyske Ordbog[1]), ogsaa Ordbog over det danske Sprog kan dog til Tider give Oplysninger, selv om dennes Redaktion forsigtigt i Forord har taget Afstand fra de Dialektudtryk, der ikke kan siges at være almindelig udbredte over alle Landets Egne eller til Stadighed bruges af Landets Forfattere. Maaske giver Kalkars Ordbog ogsaa Oplysninger, som i denne Forbindelse kan bruges, men oftest leder man forgæves.

Evald Tang Kristensens Bøger er jo iøvrigt en sproglig Guldgrube, som synes at være altfor lidt benyttede af vore Filologer, men det kommer vel med Tiden. En stor Del af de Vanskeligheder, Sproget kan forvolde en almindelig Læser, skyldes den Omstændighed, at mange Udtryk bruges i overført Betydning, en mærkværdig Almueterminologi, der ofte er rent lokalt præget, er maaske endnu snævrere taget. Dog maa man ikke faa det Indtryk, at det er umuligt for en almindelig Læser at stifte Bekendtskab med Tang Kristensens Samlinger. Tværtimod, det lønner sig at ofre lidt Tid og læse med lidt Omtanke, for Vanskelighederne er ikke større, end at de overvindes, og man vil meget hurtigt opdage, at ved at læse disse Arbejder, faar man en større

[1]) Feilberg skriver i Slutordet til Ordbogens Tillæg Side II, at E. T. K.s Bøger er Hovedkilden til dansk Sagn- og Æventyrhistorie og Almuens Folketro.

Fornemmelse af de Menneskers Liv og Væsen, som er de egentlige Ophav til disse Samlingers Fremkomst. Det er saaledes morsomt at iagttage, hvor ofte det lykkes de gamle Meddelere at finde det mest rammende Udtryk for deres Mening, det mest kongruente Billede for deres Sammenligninger, og det er af overordentlig stor Interesse at se, hvorledes de Gang paa Gang erstatter Visens literære Udtryk med deres egne og paa den Maade baade bevarer den gamle Overlevering og giver den nyt Liv[1]).

I »Agnete og Havmanden« lyder Vers 1 saaledes:

Angenete spadsered' paa hvide-en Sand,
da kom skjøn Havmand *skydendes* i Land.

Dette enkelte Vers er helt præget af sin Meddeler, der ovenikøbet har fundet Udtryk for, hvorledes Havmanden kommer i Land (han *skyder* gennem Vandet som en Sælhund).

I »Dronningen og Havfruen«, Vers 9 er der Tale om at gaa ind til Kongen i Højenloftssalen, det bliver til:

Hun gik *paa Loftet* for Kongen ind.

Mange af Billederne i disse gamle Viser er hentede fra Meddelernes daglige Liv, fra de Øjeblikke og Oplevelser i deres Tilværelse, som har gjort Indtryk paa dem og har gemt sig i deres Erindring. Disse Begivenheder dukker frem i deres Minder og kæder sig paa mærkelig hel Maade ind i de gamle Viser. I »Stilils Bryllup« Vers 12 staar der:

[1]) Alle de her anførte Eksempler er hentede fra Samlingen: »Gamle Viser i Folkemunde«, 1891.

Den Tid de kom i Stilils Stoww,
den skinnede som en *brændendes Loww.*

I samme Vise Vers 40 er et morsomt Billede brugt i overført Betydning som gaar igen i flere af Viserne (se »Barselskvinden« 7. Vers):

Den ene stod op og *bosted* sit Haar:
»Nu haar jeg fulkommen de otte Aar.«

Det fremgaar af Visens Indhold, at det, at staa op og børste sit Haar, her er brugt som Udtryk for Alder, at Barnet har levet som Foster i otte Aar. Ofte finder de gamle Meddelere nye Udtryk for deres Mening, der paa overraskende Maade illustrerer og rammer, saaledes f. Eks. i »Røverne i Bondens Gaard« Vers 4:

Jeg beder eder for den *aloverste* Gud,
I gjør mig ingen Uskjel!

Et andet Sted i »Herr Frydenborg« gaar Hverdagens Syslen med ind i den alvorlige Vise (Vers 18):

Saa tog de Hr. Frydenborg, lagde hannem paa Disk,
saa *bristed* de hannem, som Bønder *brister* Fisk.

Det sker ogsaa, at et Ord i samme Vise skifter Betydning, saaledes i »Liden Kirstens Hjemrejse« Vers 1:

Saa kasted hun Guld Sagsen, te den *ranglet* i Guldskrin,

maa her være brugt i Betydningen *raslede*, medens der i Vers 5 staar:

Til de *ranglet* i femten Stykker

er her brugt i Betydning *sprang*.

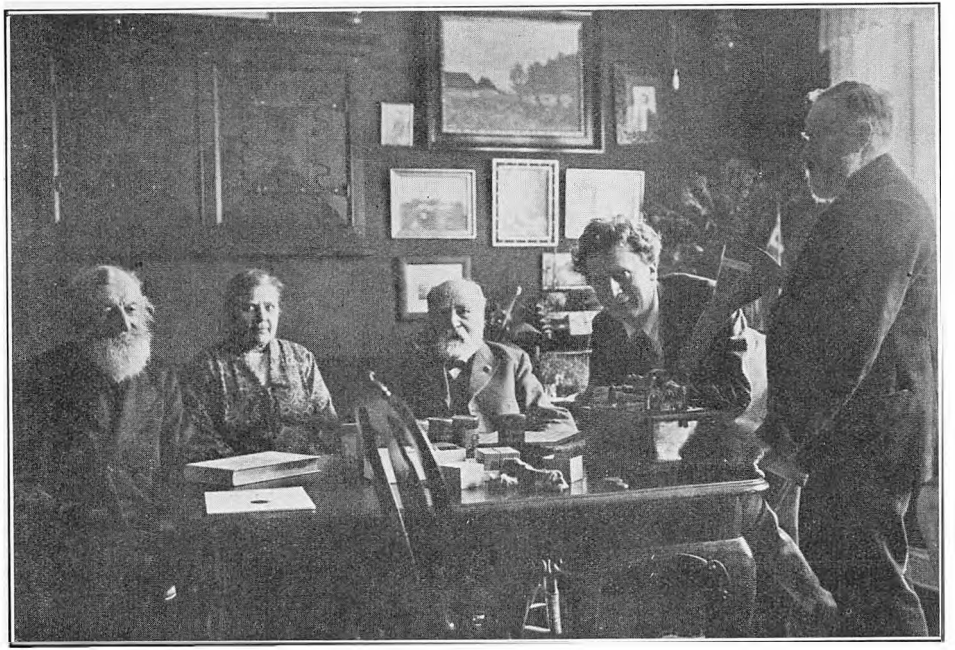

Percy Grainger og Tang Kristensen optager gamle Folkemelodier, sungen ind paa Valser.

Hans Kristensen Lunds Hus, Bagsiden.

Der kunde endnu nævnes Mængder af Eksempler som de ovenfor anførte, men det vil føre for vidt og ogsaa ligge udenfor dette beskedne Arbejdes Ramme at gaa mere i Detailler.

Udover de rent sproglige som Reglen dialektiske Iagttagelser er der ogsaa andre Ting, der under Læsningen af disse gamle Viser faar en til at studse. Man mærker saaledes ofte en Sammenblanding af de forskellige gamle Folkevisemotiver, man har ligesom paa Fornemmelsen, at disse danner en Slags Grundmur, hvorpaa de gamle byggede deres Erindringer op. I »Stilils Bryllup« Vers 31:

de kørte saa sagtelig over den Hed,

og i »Greven og lille Lise« Vers 16:

og der de kom i Rosenlund,
da hørte de, de Klokker de ringed.

forekommer saaledes som Mindelser fra »Dagmarvisen«. I »Herr Peders Stalddreng« B. Vers 10:

Lille Karen breder ud sin Kappe saa blaa,

er sikkert ogsaa en Mindelse hentet andetsteds fra og noget vilkaarligt anbragt her. Forskellige Motivers Gentagelse kan maaske sommetider stamme fra Visens bestemte Karakter, men enkelte Strofer er saa ofte forekommende, at der utvivlsomt er Tale om den helt gamle Overlevering, der Gang paa Gang dukker op, dels i vidt forskellige Viser, dels hos forskellige Meddelere fra alle Egne, saaledes kan nævnes den mest forekommende (i »Nævnet til Døde« B):

Den Tid han kom til Borggaardsled,
da stod stalt Fredenborg og hvilte sig ved,

Eller sammesteds A:

Saa rider de til Borggaardsled,
der sad hans Far og hvilte sig ved.

denne Strofe forekommer i: »Hr. Adelbrand« A. B. C. D. »Hr. Tures Døtre«, »Elverdansen« A. B. C. »Stilils Bryllup« og mange andre Steder.

Det er ogsaa morsomt at iagttage, hvorledes Navneskifte optræder i den samme Vises forskellige Varianter. Et udmærket Eksempel herpaa er »Barnefødsel i Lunden«. I A. har vi saaledes Navnene Rosenlille—Ole, i B. Rosenelle—Hr. Marvar, i C. Resselille—Ole, i D. Rislille—Hr. Videlvold, i E. Resselille—Mattervolden, i F. Rosenelle—Hr. Mærgen, i G. Rosenille—Hr. Nedervold, i H. Rosenelle—Hr. Lybold, i I. findes kun Kvindenavnet Roselillen. Et andet Eksempel paa Navneskifte kan anføres, nemlig hvor Navnet først optræder som Navn derefter gaar over til at blive brugt som Tillægsord, hvorefter det atter i næste Variant bruges som Navn, nemlig i »Bjærgjomfruens Frieri«. I A. har vi saaledes:

O Magelund, o Magelund, trolover Du mig.

i B. bliver det:

Saa mangeløs, saa mangeløs, saa mangeløs et Baand.

i C. har vi atter Navnet, men et andet end i A.:

Ak Magnus, Ak Magnus, trolover Du mig.

i D. er Navnet endnu et andet:

O Magnes, o Magnes, trolover Du mig

medens det i E. helt er bortfalden og erstattet af et andet i andre Viser ofte forekommende Omkvæd:

Ti Du kunde jo svare mig ja eller nej,
eller jajaja.

Iøvrigt forekommer Navne og Tekstvarianter meget hyppigt gennem samme Vises forskellige Varianter i alle Visesamlinger[1]), og disse Varianter kan ofte fortælle en Del om Meddeleren, ja kan stundom være af en egen lokal Kolorit.

Bemærkelsesværdig i høj Grad er Omkvædene. Næsten alle Viserne har Omkvæd, og disse passer nøje sammen med Visens Karakter og Indhold, ligesom de tit forekommer Læseren at være Meddelerens personlige Opfattelse af Visen. Mange af dem er smukke i rent lyrisk Forstand f. Eks.:

Kirstenlil kan dølge for de Runer,

Eller:

Roser og ædelige Blommer,

Eller:

Danmark stander i Blomster.

Eller:

Tjener vi Gud, saa fanger vi Himmerigs Hvile.

---

[1]) Se Dr. Poul V. Rubows Indledning til Vedels Folkevisebog I, 1926, Side II.

Andre kan ha en egen dvælende Eftertænksomhed, en blid Sagtmodighed, maaske farvet af Visens Indhold, men alligevel ogsaa taget ud af sin Sammenhæng i ganske enkelte Udtryk en dyb Menneskelighed:

Du kunde vel svare mig nej eller ja,
eller jajaja.

Atter andre har over sig, maaske i kun to Ord, hele Jydens lune og underfundige Glæde over netop at faa anbragt disse to Ord dér:

den Tid de kom ud i Rosenlund,
der lysted Mester Hildebrandt at hvile en Stund,
udi Løndom. —

Et andet Eksempel paa dette, der dog ogsaa sommetider bruges højtidelig, men som maaske netop paa Grund af sin lidt ophøjede Bygning ofte virker paradoksalt, er dette:

selv stryger hun Dogen af Jorden.

Et Omkvæd, der i en bestemt Vise virker overmaade komisk, er »Opaa Gulvet«. I »Guldsmedens Datter« er Fablen denne: Guldsmedens Datter besøger Kongen, der gerne vil have hende til Slegfredviv; han gør en Del Stads af hende baade paa den ene og paa den anden Maade, og Fortællingen herom er i rigtig Almuestil. Kongen siger saaledes Vers 13:

Dankongen klapped paa Hynder blaa:
»Værsaagod, lidel Kirsten, og hvil deropaa!«

men efter at de har været fra Bords, vandrer de en Tur og »skjæmted lidt ned i Lunden og Skov«. Her byder Kongen hende op til Dans, og som denne gaar allerbedst, ser Kirsten sit Snit til at springe op paa sin Hest, hvorefter hun byder Kongen Farvel paa denne spøgefulde Maade:

Lidel Kirsten hun letted først ved hendes Hat:
»Farvel, Dannerkongen, I haver Godnat!«

Ikke uden Harme for Kongens Vedkommende slutter Visens sidste Vers med følgende Linje:

»Dannerkongen han slog sig for sit Bryst:
Opaa Gulvet —

Det er tydeligt, den Syngende lægger hele sin indeklemte paa en Gang utugtige, men dog dydige Glæde for Dagen i disse to smaa underfundige Ord, netop i denne Samstilling. I en moderne Vise vilde der have staaet: Brændt af! — og utvivlsomt er Meningen den samme.

Disse forskellige Opfattelser af Omkvædene, holdt sammen med Visernes Indhold, understøttes særligt, naar man fra Læsning gaar over til at synge dem, altsaa faar Melodierne med. Disse indeholder ligesom Omkvædene ofte hele Visens Stemning, ja er saa nøje forbunden med den, at man først rigtigt gennem Melodien er i Stand til at tilegne sig Visen helt.

Melodierne er smukke, næsten alle, oftest af en mærkelig Indtrængen, oftest med Molklang, en egen skøn Vemod. Flygtigt hørt føles de i Slægt med de russiske Folkemelodier, de ejer den samme Blidhed

og Veghed, Hengiven under Skæbnen. Men det er ogsaa kun flygtigt, denne Mindelse føles. De er helt selvstændige i Klang og Tone, kun Stemningen, Sjælen i dem faar os til at tænke som ovenfor anført. De er — som Tang Kristensen siger — maaske ikke helt »noderigtige«, men elastiske og kan bruges baade til Fryd og Sorg. Der er i Begyndelsen af denne Redegørelse fortalt om A. P. Berggreens Stilling til Tang Kristensens Melodioptegnelser. Der kan derfor her passende fortælles om, hvorledes en af vore andre store Musikkyndige paa dette Omraade saa paa denne Sag. Thomas Laub skriver i sin Bog, »Om Kirkesang« (1887): »Denne ubillige og uoverlegne Dom (Altsaa Berggreens) forhindrede heldigvis ikke Samleren (Tang Kristensen) i at lade dem (Melodierne) komme med.«

Saa vidt vides vil i nær Fremtid et stort Værk om gammel dansk Musik se Dagens Lys. I dette Værk vil Tang Kristensens Melodier faa den Plads i første Række, der tilkommer dem. Man kan saaledes ikke nok glædes ved den Fremsynethed, Tang Kristensen ejede, da han — urokket af Autoritetens Dom — fortsatte sine Optegnelser.

Det er vanskeligt som Helhed at sige noget, der gælder for alle disse Viser. Deres Indhold og Karakter er dybt forskellige, i Skæmteviserne ofte plumpt og raat, nævnende Tingene ved deres rette Navne, uden Hensyn til Takt og Tone, men til Gengæld med et saa friskt Lune, et saa vældende Humør, at man ogsaa paa dette Omraade maa indrømme, at vore Dages Visedigtning ikke paa langt nær kan maale sig.

I Reglen har hver Vise sin Form, men Rytmen kan skifte, skønt det sjældent forekommer. Ofte er Begyndelsen i Jeg-Form, men gaar over i almindelig Fortælleform fra omkring Visens Midte og ud.

Størstedelen af Viserne er Kærlighedsviser, hvis Fabel som Regel har en ulykkelig Udgang, men midt mellem Begyndelsen og den tragiske Slutning boltrer Livsfryden sig, og ofte fornemmer man i smaa simple Billeder Kærlighedens evige Væren mellem Mennesker, ens i sine Udslag, hvad enten det er i Kongens Borg eller i Karlekammeret, evig ny og uforanderlig i sin dybe Glæde over at være til, og sikkert har disse faa Strofer været den egentlige Aarsag til, at de gamle Meddelere har husket Viserne og — hvad ikke er uvæsentligt — meddelt dem. Men ogsaa Naturen er levende og bevaret i disse Vers. Smaa Billeder af Nat og Dag møder vi, og de ejer en simpel Skønhed, en ligefrem Naturlighed, der helt er Poesi, og som er milefjernt fra Kunst. Det er umuligt her at tage Afsked med de gamle Viser uden at citere et Par Prøver paa den Poesi, de indeholder. Et Vers som dette er evigtlevende:

Sort saa var hans Hund,
og sort saa var hans Hest:
og sort saa var de Svende,
som fulgte hannem næst.
Sildig rider Herr Morten til Fugelsang.

Eller en Strofe som denne:

I hilsner Dankongen saa mangen god Nat,
som Himmelen den er med Stjærner besat.

Eller:

Der vogsed to Liljer paa begge deres Grav,
de vogsed, de vogsed til Dommedav,

Eller:

Dersom alle de Bjerge de vare af Guld,
og Vandet var Vin:
den skjønneste Jomfru, i Dansen gaar,
skal vist blive min.

Eller denne gamle Omskrivning af Fadervor, der passende kan staa som Afslutning paa dette Afsnit:

O, Fader udi Englekor,
vi er dine Børn paa denne Jord.

Dit Navn lad vorde helligt her,
vort Liv og Levnet fjærn og nær.

Guds Aand lad komme med din Fred,
som og din Naades Herlighed.

Ske og paa Jorden Villien ren,
som den og sker i Himmelen.

Giv os nu her vort daglig' Brød,
og fri os ud af Hungersnød.

Forlad vor Gjæld, o Herre mild,
vi og forlade hver sin Skyld.

Ej led os i Fristelse,
at vi ej Troens Sejr maa miste.

Og fri os fra den onde Trold,
fra Synden slem og hendes Sold.

Thi dit er Riget og al Magt,
og gjør det for din Ærens Pragt.

Hertil forlader vi os vist,
— Hør det, som vi bede! —
og Amen sige ved Jesum Krist,
Vær os alle naadig Gud med Glæde.

ÆVENTYRERNE

Fra Begyndelsen af Firserne til omkring Aarhundredskiftet har Tang Kristensen publiceret ni Æventyrsamlinger, hvoraf fem er særdeles store af Omfang[1]):

1881. *Æventyr fra Jylland.* (Jyske Folkeminder 5).
1884. *Æventyr for Jylland.* 2. Samling (Jyske Folkeminder 7).
1888. *Danske Folkeæventyr.*
1891. *Mosekonen brygger.* (Æventyr og Legender sammen med Børge Janssen).
1895. *Æventyr fra Jylland.* 3. Samling (Jyske Folkeminder 12).
1896. *Fra Bindestue og Kølle.* Jyske Folkeæventyr. 1. Samling.
1897. *Æventyr fra Jylland.* 4. Samling (Jyske Folkeminder 13).
1897. *Fra Bindestue og Kølle.* Jyske Folkeæventyr. 2. Samling.
1898. *Fra Mindebo.* Jyske Folkeæventyr.

De er allesammen forelagt af Forfatteren, og kun enkelte af dem, nemlig »Æventyr fra Jylland« 3. og 4. Samling og »Fra Mindebo« kan endnu faas i Handelen. Ved Gennemlæsning af dette Æventyrstof møder man alle de gamle Æventyrmotiver som man kender fra sin Barndomslæsning fra H. C. Andersen og Brødrene Grimms Samlinger, der begge i høj Grad

[1]) Se i Bibliografien Sideantallet.

har bearbejdet Folkeæventyrerne, men alle har de det specielle jydske Præg, de er enfoldige i Fremstillingen, mindre poetiske, lidt monotone i deres Udredning, men gennemsyret af et tørt Lune, der paa sine Steder skaber en overordentlig barok Virkelighed. Gennem dem gaar en snæver borgerlig Retfærdighedsfølelse, og en ikke altid dertil svarende Ærbarhed. De erotiske Forhold spiller en ikke ringe Rolle i de forskellige Intriger, der sætter Fortællingen i Gang og de overbeviser en Nutidslæser om, at den Frihed paa de kønslige Omraader og de erotiske Forhold, som saa stærkt er paa Tale, naar det drejer sig om den yngre Generation, sikkert har haft samme Omfang før i Tiden. Vi træffer rundt om her, som i Viserne, de samme morsomme jydske Udtryk, der giver Æventyret en vis Lokalkolorit; der er utvivlsomt ogsaa forskellige Ingredienser af absolut jydsk Oprindelse. Naar der saaledes i et romantisk Æventyr om Prinser og Prinsesser, vilde Dyr og Røvere meddeles: »de giver ham et Par Mellemmader og en Flaske i Lommen« saa er sikkert Ihukommelsen af dette først og fremmest Jydens.

I samme Æventyr forekommer Vendingen »Om han nu vilde give hende det skriftligt,« mon ikke ogsaa dette har sin Oprindelse i jydsk Forsigtighed.

I »Lyset og Staalmanden« genkender man det samme Tema, som i H. C. Andersens »Fyrtøjet«; i »Pisk-i-Aske« er det Fortællingen om Askepot, og saadan kunde man nævne adskillige Eksempler; ofte er det dog kun Brudstykker af Eventyret, der kan henføres andetsteds og man ser forskellige Motiver sammenblandede. Dog er den gamle Terminologi

hyppigst bibeholdt, saaledes er Æventyrets Fabel tredelt. Det samme gentager sig tre Gange: tre Aar staar han i Lære, tre Gange mødte han Dragen, og Kongen har tre Døtre, som han i tre forskellige Dragter møder op for at redde. Der er i Reglen altid tolv Røvere, og selve Æventyrernes Handling er tilrettelagt paa ens Maade. Det er Tang Kristensens Kunst, at han har formaaet gennem det trykte Ord at bringe Meddelerens Væsen med over i Fortællingen. De er alle livfuldt fortalte og man mærker de gamle Meddeleres Sympati, eller det modsatte. Det kommer frem i smaa indskudte Bemærkninger, der enten er direkte henvendt til Lytteren, eller ogsaa puttet ind, hvor Meddeleren mente, det tiltrængtes. Det har været Folk med Sans for Komposition og Virkning. I »Æventyr fra Jylland« 3. (1895) »Soldaten og den forklædte Konge« er der Tale om to Soldater, der gaar ud i Verden sammen (den ene er en forklædt Konge) de bliver anfaldet af Røvere, og der fortælles: »Soldaten griber hans Sværd og hugger Hovedet af dem hver, saa nær som to og saa siger han til Kongen, der stod og saa paa det: »Nu, Kammerat, nu har a gjort mit Arbejde, nu skal du tage de to, der er tilbage, ellers er du en sølle Karl« — »Aa, nej,« siger han. »Gør Du Ende paa det med dem, hver en, jeg vil saa nødig til det.« — »Du er en ussel Karl! Kan Du ikke engang det? Ja, Du er rigtig nok en rar Kammerat, men lad gaa!« Og saa hug han ogsaa Hovederne af dem. »Se saa, nu er der Ryddelighed, nu kan vi sove roligt for dem.«

Der er ikke Tale om, at Daaden har taget paa Humøret, tværtimod, og sjælden ser man vel en mor-

sommere Anbringelse af Lune end netop her, der er ligesaa barok som H. C. Andersens noksom berømte Sætning fra »Fyrtøjet«:

»Saa huggede Soldaten Hovedet af hende. Der laae hun!«

Der er ingen Tvivl om, at H. C. Andersen har lært af den mundtlige Beretter[1]); flere af hans Æventyr har jo Folkeæventyret som den egentlige Baggrund, og han har i saa Tilfælde kun digtet det om, ordnet det, og med sin sikre Sans for Virkning, givet det en mere plastisk Form, end det har haft i sin Oprindelse[2]). Man forstaar godt, Tang Kristensen synes, at H. C. Andersen er en daarlig Æventyrdigter, for denne arbejder lige stik mod alle Tang Kristensens bærende Principper.

Jydske Æventyr burde være Folkelæsning i langt højere Grad end Tilfældet er, og de vilde sikkert ogsaa blive det, hvis de forelaa i en lettere tilgængelig Form, i et Udvalg, hvor de mest typiske var medtaget. Tang Kristensens Samlinger er først og fremmest Materialesamlinger, og som saadan Kildeskrifter, der indeholder det mest mulige. Men i Tilfælde af et Udvalg skulde se Dagens Lys, maatte der under ingen Omstændigheder røres ved Teksten i det enkelte Æventyr, det skal altsaa ikke *genfortælles*, men trykkes i Tang Kristensens Fremstilling. De spejler jydsk Lynne og Almue som intet andet.

[1]) Han skriver saaledes selv i Komentarerne til Æventyrerne: »Til danske Folkeæventyr, jeg som Barn har hørt og nu frit gengivet, maa regnes . . . Rejsekammeraten.«

[2]) Professor Hans Brix meddeler i sin Udgave af H. C. Andersens Æventyr 1—5 (1924) i Noterne, bag i hvert Bind, ofte Henvisninger til Folkeæventyrerne, medens Dr. Poul V. Rubow i sin Bog om H. C. Andersens Æventyr mærkelig nok ikke omtaler deres Afstamning derfra eller Slægtskab dermed.

De største og maaske de betydeligste Samlinger indenfor Tang Kristensens Arbejder er Sagnene. Det trykte Stof tæller ikke mindre end 13 store Bøger, hvoraf adskillige er paa over 600 Tryksider. Udgivelsen begynder allerede 1876 med »Jydske Folkesagn« og fortsætter gennem Aarene til 1901 for derpaa efter en Pause paa 27 Aar atter at fortsætte med det store Sagnværk »Danske Sagn«, ny Række.

Rækkefølgen er saaledes:

1876. *Jyske Folkesagn.* (Jydske Folkeminder. III).
1880. *Sagn fra Jylland.* (Jydske Folkeminder. IV).
1883. *Sagn og Overtro fra Jylland.* (Jydske Folkeminder. VI).
1886. *Sagn og Overtro fra Jylland.* 2. Samlings første Afdeling. (Jydske Folkeminder. VIII).
1888. *Sagn og Overtro fra Jylland.* 2. Samlings anden Afdeling. (Jydske Folkeminder. IX).
1890. *Mikkels Skrædders Historier.*
1892. *Danske Sagn.* 1. Afdeling. *Bjærgfolk.*
1893. *Danske Sagn.* 2. Afd. *Ellefolk, Nisser* og adskillige Uhyrer, samt religiøse Sagn. Lys og Varsler.
1895. *Danske Sagn.* 3. Afd. *Kjæmper, Kirker.* Andre stedlige Sagn. Skatte.
1896. *Danske Sagn.* 4. Afd. *Personsagn* om Konger og Krig, om Herremand og Præster, Røvere og Drabsmænd, Strandinger, Pest og Sygdom.
1897. *Danske Sagn.* 5. Afd. *Spøgelser og Gjenfærd.*
1900. *Danske Sagn.* 6. Adf. 1. Halvdel. *Hekseri og Djævelskunster.* Kloge Mænd og Koner og deres Bedrifter.
1901. *Danske Sagn.* 6. Afd. 2. Halvdel. *Hekseri og Sygdomme.* Menneskets og Kvægets Sygdomme.
1928. *Danske Sagn.* Ny Række. Bind 1. *Bjærgfolk.*
1928—29. *Danske Sagn.* Ny Række. Bd. 2. *Ellefolk, Nisser.* Religiøse Sagn, Lys og Varsler.

Og denne Sagnsamling fortsætter i samme Rækkefølge som den første.

Samlingerne »*Sagn og Overtro fra Jylland*« er af en noget anden Karakter end selve de store Sagnsamlinger; Indholdet er mere forskelligartet, i en af Samlingerne (fra 1888) saaledes en Samling »Stedlige talemåder og remser«, de saakaldte Byremser, der findes udbredt over hele Landet. Her findes ikke mindre end 110 »Prøver af jydske landskabsmål«, i Lydskrift, og endelig en større Samling Præste- og Degnehistorier.

Tang Kristensen skriver i Fortalen til »Danske Sagn«: »Om folkesagnenes betydning for dansk åndsliv i fortid, nutid og fremtid skal jeg ikke nærmere udtale mig her. Vi er dog nu komne så vidt i erkjendelse både her til lands og i andre lande, at denne gamle folkepoesis betydning er uomtvistet. Jeg håber, man vil bruge mit arbejde som grundlag så pålideligt, som det overhovedet kan skaffes til veje i vore dage, for fremtidssyslen med vor folkedigtning, og at man der udaf vil drage gode og lærerige slutninger med hensyn til fortidens tro og folkets forestillinger om meget af det, der ikke sådan kan opfattes med sanserne. Hvad jeg selv har nedskrevet, og det er jo dog det meste af værket, har jeg skrevet bestemt, som det er blevet mig fortalt, endog med fastholdelse af en del provinsielle udtryk og ordbøjninger. Man kan altsaa være overbevist om disse opskrifters ægthed . . . Jeg har aldrig selv lagt noget til og har aldrig givet mig af med at pynte på det, jeg hørte. En sanddru og pålidelig overførelse er altså dette værks særlige fortrin, om man overhovedet vil finde, at det har nogen.«

27 Aar efter skriver Forfatteren, Thorkild Grav-

lund, i Forordet til »Danske Sagn, ny Række« bl. a.:

»— Enhver Tid har givet Eftertiden noget at undre sig over. Og her er vi allerede naaet til undrende at spørge: Hvor kunde det være, at der i Folkeoplysningens Morgenrøde og gyldne Dage ikke fandtes saamange Købere af denne sjældne Samlers Værker, at disse paa almindelig Vis bar Udgifter til Papir og Trykning.

Nu køber vi de første Skrifter til Priser, der retter sig helt efter Sælgerens Ønske. Paa samme Tid ligger den gamle Forfatter og Forlægger med Restoplag af sine seneste Skrifter. De ligger roligt og venter paa deres sikre Prisstigning. Og dette er ikke det underligste ved Evald Tang Kristensens Forfattervirke. Han har selv udsendt ca. 62 Bøger, der ikke blev solgt før sent. Men mærkeligere er, at han endnu har staaende 8—10 Bind utrykte Værker, som ingen har hjulpet ham til at faa ud.

Man gaar og skammer sig.

Der er ikke den Tryksag, der ikke kunde komme ud, men grundlæggende Værker i vore Folkesagn staar utrykte.

Vi er vel saa mange, at vi kan føre dem igennem Boghandelen.

E. T. Kr. er nu 84 Aar. Han er ikke blot Danmarks, men Verdens største Samler af Folkeminder Han er en af vor Tids største og sjældneste Aandsarbejdere. I Verdensformat er hans Virke, indenfor hans Virkeomraade. Enestaaende godt er det gjort.

De Anker, der er rettede mod ham, at han optrykker flere Folkeminder af samme Typer, og at

han ikke sleb sine Ord efter dannet Tale, men tog dem, som han fandt dem, vil vi nu bringe ham Tak for.

. . . I en Tid, hvor det gjaldt om at bringe Oplysning ud til Folket, glemte han ikke at bjærge den grundlæggende Viden om Folket selv.

Det var Overtro og Sagn, Viser og Gaader, det var alt det, hvori Folket udtrykker sin Angst og sin Glæde, sin Tro paa det evige og sit trofaste Sind i det jordiske.

Det er Grunden i vort Folk — ikke blot i de, der fortalte Evald Tang Kristensen Sagnene, men i os deres Børn og Børnebørn. Vi vil kendes ved vore Fædre, det er den nye Tid i os.

Med det inderlig dulgte Vestjydesmil som Evald Tang Kristensen gerne skjuler i Skægget, men som altid tindrer i Øjnene, ogsaa naar han er barsk, viste han mig en Gang en lille ABC Bog: Den har jeg osse lavet . . .

Jeg synes at kende den. Jo, der var et Vers, som jeg maa have læst i fjærne Dage. Det lyder:

> Solen synker nu ned i Vest,
> Møllen standser sin Vinge.
> Og Rytteren standser sin trætte Hest,
> da Aftenklokkerne ringe.

— Har De osse lavet det? — Ev. T. Kristensen trak paa Skulderen og gik. Saadan noget tilstaar han ikke.

Men Degnen, der skrev ABC til sine Børn og den, der samlede Folkets store ABC, er den samme.

Nu ringer Aftenklokken for ham, og han standser sin trætte Hest.

Ane Sofie Lavridsdatter.

Jydsk Folkevisesangerske fra Krog ved Dalsgaard, Hørup Sogn.

Væver Mikkel Hansen.

Sagnfortæller fra Lille-Taaning Mark. Taaning Sogn.

Men Virket i hans Aand og hans Spor standses ikke.«

Citaterne fra disse to Fortaler, der i Tid har en lille Menneskealder mellem sig, overflødiggør alle videre Kommentarer.

SKÆMT

Til dette Afsnit hører Optegnelser, hvis Indhold er af lettere Art og til Tider strejfer Anekdoten, men dog paa et eller andet Omraade belyser Levevis, Mennesker, Skik og Brug.

Man kunde maaske med nogen Ret anbringe disse Skrifter i den Gruppe, der under Navnet »Skildringer fra Almuelivet« rummer Tang Kristensens overvældende Materialesamlinger til Belysning af kulturelle Forhold. Men holder man dem for sig selv, ser Rækkefølgen saaledes ud:

1892. »Kuriøse Overhøringer« 1.
»Molbo- og Aggerbohistorier« 1.
1899. »Vore Fædres Kirketjeneste«.
»Kuriøse Overhøringer« 2.
1900. »Danske Skjæmtesagn« 1[1]).
1903. »Molbo- og Aggerbohistorier« 2.

Disse Samlinger, maa man antage, vil have stor Gunst hos et bredere Publikum. Saa meget mere overrasker det at se, at »Danske Skjæmtesagn« 2 endnu ikke er trykt, og at Aarsagen er, at Bind 1 havde et meget ringe Salg. Man skulde ellers synes, der var noget for enhver Smag: Fortællinger fra Sol-

[1]) Bind 2 er ikke udkommet.

daterliv i gamle Dage, om Rettergang og Husliv, om Karle og rædde Piger, om Utroskab og Koner, Bønder og Herrer, Præster og Degne, ja man kunde blive ved. Et Eksempel paa Tang Kristensens forbløffende Sprogsans og Lydhørhed er Nr. 144 i denne Samling, Side 201, hvor der meddeles en Historie i sjællandsk Dialekt fra Korsøregnen, træfsikkert gengivet, og medtagende Meddelerens Lune, der her forekommer karakteristisk for Folkekarakteren. I smaa anekdotelignende Meddelelser møder man ofte en sjælden Slagfærdighed. Disse Samlinger burde naa videre ud.

GAADER, ORDSPROG, RIM, REMSER OG LEGE

»Visse egne af Jylland er særlig rige på billedtale og ikke mindst de, der er forholdsvis fattige på andre Folkeminder. Det er, ligesom fattigdom i en retning afføder rigdom i en anden. Den yderste vesteregn bærer prisen med ordsprogene, og bindeegnen med viserne, men i det midterste Jylland findes der igjen mange ordsprog« — skrev Tang Kristensen i Forordet til sin 656 Sider store Samling: »Danske Ordsprog og Mundheld, skjæmtesprog, stedlige talemaader, ordspil og samtaleord« (1896).

I denne Samling, der i direkte og lige Linje følger efter og fortsætter vore andre klassiske Ordsprogssamlinger saasom Peder Syvs, E. Maus, Molbechs, Moths og andre, har Tang Kristensen samlet Materiale i cirka 15 Aar før han udgav den, og naar man undtager Peder Syvs og Laales Samlinger, tør det vel hævdes, at Tang Kristensens er den eneste,

der virkelig bærer Folkets Præg, det levende Ords Spil i sig. E. Maus Samling er præget af Stuelærdom, Molbechs er knapt andet nu end en støvet Dynge, som næsten alt hvad denne bidske Pladshund ved vort datidige Parnas har efterladt sig. Det er dog ikke alene Optegnelser fra Folkemunde, sankede af Tang Kristensen, der her har fundet Plads, Tang Kristensen har desforuden medtaget hvad han fandt anvendelig af Svend Grundtvigs Samlinger og mange andre, hvoraf de vigtigste er Hans Brøchners Haandskrift og Hans Thomissøns Haandskrift. Gennem et Opraab i Højskolebladet (1888) kommer han i Forbindelse med Herredsfoged H. Nygaard, København, der var i Besiddelse af et Ekspl. af N. F. S. Grundtvigs Ordsprog, gennemtrukket med hvide Blade, hvorpaa der var tilføjet en stor Mængde Ordsprog.

Af Professor H. V. Rasmussen fik han en stor Samling stedlige Talemaader stillet til Raadighed, og fra mange andre har han modtaget gode samlede Bidrag til denne Bog. »Skattegraveren« kom ham godt til Hjælp her, idet han fra alle Landets Egne modtog Mængder af Bidrag, hvoraf han først trykte en Del i Skattegraveren, men da Stoffet blev for righoldigt, gemte det hen. Med Hensyn til Samlingens aandelige Indhold, kunde det maaske have Interesse at høre, hvorledes den mest kyndige paa dette Omraade, nemlig Tang Kristensen selv, udtaler sig: »Meget af det, der forekommer i min bog, hører just ikke til det mest ophøjede, det poetiske i livet. Det stiler altså ikke højt, det har ikke nogen himmelflugt, og mange tanker drejer sig blot om livets nær-

meste behov. Man må ej undre sig over, at det er sådant, når man véd, hvordan den store flerhed af folket sidder i det. Kampen for det daglige brød står i første række, og talen om ens næring og bjering er altid først oppe. Mundheldene, hvor de haves, må da formes eller indrette sig derefter. Folket er i åndelig forstand synkende, og dets ordsprog må da også være det. Vil man ikke tro mig paa mit ord, kan man jo give sig i lag med min bog og vil da snart blive overbevist. Naturligvis er det ikke altsammen lavt og drejende sig om æde og drikke, og hvordan man skal begå sig, der er guldkorn iblandt de mange slakker, der er virkelig høj livspoesi, som træder en i møde af og til, og det viser jo, at vi endnu ikke er helt vanslægtede fra fædrene, at vi endnu om end med stækkede vinger en gang imellem kan vove at se op ad og give et sving højt op over al kjævlet og roderiet hernede. Se, det var altså nærmest det, jeg vilde; ogsaa i den retning give et pålideligt billede af nutidens folkeånd og almuens tanker, både om det ene og det andet. Man kan sige meget om folket, både sandt og usandt, men her har det tegnet sig selv af, og her er givet uomstødelige beviser for, hvordan det egentlig forholder sig.«

Tang Kristensen fortsætter med at fortælle om, hvorledes Brugen af disse gamle Kernesprog er stærkt aftagende. Han skriver saaledes: »Man hører kun sjældent ordsprogene i virkelig brug, omend der endnu er mange der kan nogen af dem.« (Dette Forord er skrevet 1890).

Til dette Arbejde slutter sig »Danske Folkegaader« 1913, der opstod af de mindre høviske Bidrag, Tang

Kristensen ved Trykningen af Samlingen fra 1890 udelod, tilføjet en Del mere Stof, der tilkom gennem Aarene. Det drejer sig her om den mere obskøne og usædelige Del af Gaade- og Ordsprogsamlingerne.

Samlingen fra 1890, vel nok et af de betydeligste Arbejder fra Tang Kristensens Haand, er nær udsolgt, mens der endnu findes en Del Ekspl. af »Danske Folkegaader«.

Et andet mægtigt og imponerende Arbejde, der har Plads under dette Afsnit, er »Danske Børnerim, Remser og Lege« (1896). Samlingens forskellige Afsnit er følgende:

A. *Børnerim og Remser.*
B. *Børnelege.*
   1. I Stuen.
   2. Paa Legepladsen.
   3. Legemsøvelser.
   4. Sang- og Danselege.
C. *Tavle- og Kortlege.*
D. *Forskellige Smaarim og Remser.*
E. *Vrøvleremser.*

Denne Samling fylder ikke mindre end 748 Sider, og de forskellige Afsnit rummer en Rigdom, der bevarer næsten alt paa disse Omraader for Eftertiden. Som alle Tang Kristensens Arbejder, er ogsaa dette forsynet med udførlige Indholdsfortegnelser med Henvisninger fra de forskellige Grupper til de enkelte Lege, Rim og Remser. Det kan ikke gøres bedre. Denne værdifulde Samling kan stadig faas i Handelen. Samme Aar (1896) udkom endnu en Samling af denne Art den betydelig mindre: »Danske Dyrefabler og Kjæderemser«, hvis Hovedindhold falder i følgende Grupper:

A. *Dyrefabler.*
B. *Fabelremser.*
C. *Legeremser.*
D. *Sangremser.*

Til denne Samling, der ligeledes endnu findes i Handelen, følger et Nodebilag.

Den tidsmæssige Rækkefølge for Bøgerne inden for dette Afsnit ser saaledes ud:

1890. Danske ordsprog og mundheld.
1896. Danske Dyrefabler og Kjæderemser.
Danske Børnerim, remser og lege.
1913. Danske Folkegaader.

Bag disse Samlingers Tilblivelse ligger et mægtigt Arbejde, fortsat gennem en Menneskealder, med Optegnelser i Marken, Studier og Sammenligninger i Arkiv og Bibliotek, før Resultatet naaedes. Til Gengæld vil Tang Kristensens Ordsprogsamlinger leve og tilhøre vor klassiske Literatur, naar andres kun bevares som Ekspl. paa, hvorledes et saadant Arbejde ikke skulde være.

SKILDRINGER FRA ALMUELIVET

Det store kulturhistoriske Stof vedrørende Livets mange Forhold gennem forskellige Aarhundreder, som Tang Kristensen indsamlede paa sine Strejftog, og som ikke havde sin naturlige Plads indenfor de Hovedgrupper, som Tang Kristensens øvrige Arbejder naturligt falder i, samlede han i sit store Værk: »Gamle Folks Fortællinger om *det jyske Almueliv*, som det er blevet ført i Mands Minde, samt enkelte oplysende Sidestykker fra Øerne.« Under denne lidt

lange og besværlige, men til Gengæld udtømmende Titel skjuler sig et stort, overordentlig righoldigt kulturhistorisk Kildestof, en Rigdom, som de Mennesker, der er ude med Lygten for at finde et skjult Danmark, her vil kunne finde indtil Overflod. Værket former sig i to Afdelinger, Hovedværket og Tillægget, der hver indeholder 6 Bind, der nogenlunde enstydigt svarer til hinanden. Der er i Tillæggets sidste Bind medtaget en meget udførlig Liste over Meddelerne (den fylder intet mindre end 55 Sider) samt en Stednavnsliste (paa 69 Sider) og endelig udførlige Indholdsfortegnelser og Henvisninger, at man ikke forgæves skal lede om det, man søger. Vi staar her overfor kulturhistoriske Kildeskrifter, som Eftertiden og for saavidt allerede Nutiden véd at værdsætte. Tang Kristensen har med vanlig Sikkerhed og Fremsynethed, den han allerede lægger for Dagen i Fortalen til sin første Folkevisesamling 1871, i Efterskriften til sjette Tillægsbind udtalt sig med Hensyn til den Værdi, disse Samlinger har. Det er hændt ham, at han har været Genstand for Angreb fra forskellig Side, fordi han tog mere Materiale med end strengt nødvendigt var, og han svarer herpaa, at han altid nøje har overtænkt, hvad han tog med, og altid fundet det fuldt forsvarligt, og han udtaler, at det har været hans Hensigt ved sin Virksomhed at ville gavne sit Land »ved at få opskrevet og gjemt dets mange ejendommelige fortidsminder i åndens verden. Der har været så bart og tørt i Danmark på det område og særligt i Jylland. Jeg har da villet vise efterkommerne, at der hos Jyden, endog ned til min tid, var en fager grøde af fortidsoverleveringer, og

da jeg fandt det rigtigst at få en hel del deraf *på tryk*, for at så mange som mulig kunde blive opmærksomme derpå, har jeg ikke skyet at bringe anselige ofre til formålets fremme.« Han bemærker samme Steds, at dette Værk naturligt er en Materialesamling og intet andet. Hovedafsnittene er følgende:

1) Om Fortidens Landbrug.
2) Fra Hoveriets Tid.
3) Husene og Livet deri.
4) De selskabelige Sammenkomster og Festerne.
5) Livet uden Døre.
6) Vore Forfædres Tankesæt og Aandsliv.

Hvis man vilkaarligt vælger et af disse Afsnit og undersøger, hvad der er medtaget, vil man se, hvor grundigt Tang Kristensen er gaaet til Værks, særlig naar man husker, at hvert enkelt Underafsnit er belyst gennem adskillige Meddelelser. Vi vælger her »Husene og Livet deri« og faar følgende Indhold af dette Værkets tredie Afsnit: *Husbygning* (Hovedværket har 44 Meddelelser, Tillægsbindet 28) *Herregaardslader*, *Husenes indre Indretning*, *Indbo*, *Renlighed i Huset*, *Mad og Drikke*, *Den daglige Kost*, *Forskellige Kager og Retter*, *Urenlighed med Mad*, *Gang- og Sengeklæder*, *Husfliden*, *Det ægteskabelige Liv*, *Husbond og Tyende*. Ialt har Hovedværket 486 Meddelelser, medens Tillægget har ikke mindre end 1878 forskellige Meddelelser, idet der her foruden de nævnte Hovedgrupper fra Hovedværket er medtaget en Mængde andre Underafdelinger, som alle paa en eller anden Maade har sin Tilknytning til Emnerne. Sammenholder man saaledes selve Hovedemnet med Meddelerlisten og

Stednavnefortegnelsen, har man her et samlet topografisk, folkloristisk Billede, hvis kulturhistoriske Værdi er uden Sidestykke eller Sammenligning hos nogen anden Nation.

Til denne Afdeling hører Bogen: »*Gamle Raad* for Sygdomme hos Mennesket« (1922) ligeledes en stor Materialesamling, hovedsagelig skabt af Uddrag af ældre Manuskripter.

Et andet større Arbejde, der henhører her, en Skildring af Heden, skjuler sig i det af M. Galschiøt udgivne Samleværk: »Danmark i Skildringer og Billeder« 1887. Det er en nøgtern og ærlig Fremstilling af »Lyngens brune Land«, et dygtigt gennemført Arbejde, uden lyriske Overdrivelser, men givet med en dyb Naturfølelse og en redelig Bedømmelse af de Mennesker og Forhold, der fortælles om. Forhaabentlig vil det lykkes engang at gøre dette Arbejde lettere tilgængeligt for Nutidslæsere gennem et Optryk.

FOLKEMINDER I ALMINDELIGHED

I Aaret 1883 stiftede Evald Tang Kristensen Folkemindesamfundet, der opløstes 1889. Fra 1884—89 var han Redaktør af Samfundets Medlemsblad »Skattegraveren«, der i denne Aarrække naaede at udkomme med ikke mindre end tolv Bind paa cirka 500 Sider Bindet. Dette Tidsskrift er med Aarene blevet en stor Sjældenhed og forekommer oftest ukomplet. Mærkelig nok er det i Reglen de første Bind, det kniber med, til Trods for, at disse foreligger i langt større Oplag end de sidste. I dette Tidsskrift

er trykt de Folkeminder, som Samfundets Medlemmer indsendte til Redaktionen, og Indholdet er overordentlig variabelt. Vi finder her Æventyr, Sagn, Viser og Gaader, Remser og Lege, Skildringer fra Folkelivet, Optegnelser om Skik og Brug, Ordsprog og Skæmt Side om Side. Tidsskriftet betragtes af Kendere som en folkloristisk Guldgrube. 1890 udsendte Tang Kristensen selv »*Efterslæt* til tidsskriftet Skattegraveren«. Tre Hæfter er man tilbøjelig til at kalde dem ,men de udgør dog en Bog paa 252 Sider, som endnu kan faas i Handelen. Indholdet er her af samme Art som i Skattegraverens øvrige Bind.

TOPOGRAFI

Indenfor Tang Kristensens Forfatterskab findes fire selvstændige topografiske Skildringer, samt flere store Afsnit i Vejlebogen (1927). Det ældste af disse Skrifter er en lille Bog, der hedder »Vindt Mølle og dens Ejere« 1887, og det maa nærmest betegnes som et Lejlighedsskrift, idet det blev til paa Ejerens Opfordring. Mere grundig er Bogen om »Herregaarden Lerchenfeldt« 1889. Det er her særlig den ældre Historie, som er Genstand for Undersøgelse og gaar helt tilbage til 1499. Det anfører en Mængde gamle Dokumenter, og der ligger et ikke ringe Arkivstudium bag denne beskedne Tryksag.

»Øen Holmsland og dens Klit« 1891 er en topografisk Beskrivelse af dette yderste Land helt ude mod Vesterhavet, og den giver paa 64 Sider et dybt Indtryk af den Afsondrethed og de møjsomme Kaar, Beboerne her levede under. Bogen bestaar til Dels af

Optegnelser fra et efterladt Manuskript af Tang Kristensens Fader.

»Øen Anholt i Sagn og Sæd« 1891 er noget større end de foregaaende, ogsaa mere fyldig i sin Redegørelse, forsaavidt som Stoffet er større og mere afvekslende. Den skyldes Samarbejde mellem en Fisker paa Øen, Chr. Sørensen og Tang Kristensen, og omhandler blandt andet, udover den almindelige beskrivende Del: Strandinger, Fiskeri, forskellige Sagn og Varsler, Svensketiden, Englændernes Ophold, Billeder af Livet, Folketro, og ikke mindst giver den værdifulde sproglige Oplysninger.

»Vejle Bys Historie« er som oven for nævnt flere Afsnit i den store Bog om Vejle By, 1927. Det er lige saa meget en historisk Redegørelse som en topografisk. Emnet er meget indgaaende behandlet og er Bogens vægtigste Bidrag. De fortjente at foreligge samlet i et mere brugbart Format.

Af disse Bøger er »Vindt Mølle« og »Øen Anholt« udsolgte, medens der endnu findes ganske smaa Oplag af de øvrige.

PERSONALHISTORIE

Det er morsomt at iagttage, hvor forskellige Emner, der gennem Aarene har fængslet og interesseret Tang Kristensen, og vi har i det foregaaende forsøgt at paavise en vis Gruppering af det Stof, der har været Genstand for hans Interesser. Men ind imellem dette har med Aars Mellemrum sneget sig en Række smaa Arbejder, der synes at staa i et dybere personligt Forhold (selv om det lyder paradoksalt)

til ham end hans øvrige Virke. Det er en Række smaa Bøger, der i høj Grad har haft hans Kærlighed. Han har en Gang udtalt, da det blev tilraadet ham at udsende flere Æventyrsamlinger, at det kunde andre gøre, naar han ikke var mere. »Nej, jeg vil hellere udgive »Ole Veed-Falds Levned«, eller min Lægebog, det er Bøger, der aldrig kan betale sig, dem kan jeg faa ud, det kan de andre maaske ikke.« Disse »svage« Bøger, som i høj Grad trængte til hans Styrke, er netop de, der skal omtales under dette Afsnit. De giver os samtidigt et Indtryk af hans overordentlig omfattende Interesser; vidt forskellige er Emnerne, og dog er den samme Linie bibeholdt i alle Udgivelserne.

Den første af disse Bøger har han haft Medhjælp til, idet han 1882 sammen med M. A. S. Lund udgiver den lille Bog om den store Jyde, Steen Steensen Blicher. Et Arbejde, der bærer Vidnesbyrd om at have hentet sit Stof paa Aastedet. Her fremkommer for første Gang en hel Række af de Anekdoter og Beretninger, der paa halv sagnagtig Vis knytter sig til den berømmelige Spentrupræst, og Bogen er blevet et nødvendigt og ofte anført Kildeskrift i vor moderne Blicherforskning. Det er ikke det eneste Arbejde om Blicher fra Tang Kristensens Haand. I 1899 udsendtes »Skizzer og Bladartikler«. Bogen bærer paa Titelbladet Betegnelsen »Første Samling«, men Fortsættelsen har aldrig set Dagens Lys, og er jo nu overflødig, efter at Sprog- og Literaturselskabet har paabegyndt Udsendelsen af den store Blicherudgave.

Saa sent som 1919 forelægger han »Steen Steensen Blichers Afskedsprædiken«, holdt i Torning Kirke, 6. Oktober 1825.

»En Veterans Oplevelser« er Titlen paa en lille Tryksag fra 1898. Først 1917 foreligger »Gjellerup Sogns Degnehistorie«, hvori er samlet lokal- og personalhistoriske Oplysninger om en Række forskellige Lærere fra det 19. Aarhundrede. Næste Aar 1918 bringer to smaa Udgivelser: »Almanakoptegnelser«, der skyldes to Præster fra det 18. Aarhundrede, og derigennem Skildringer af Livet i Gammelby Præstegaard 1743; og »Ole Veed-Fald«, en Levnedstegning, der beretter om en mærkelig Skikkelse, hvis Udspring er Almuen, og hvis Levned bevæger sig fra Politibetjent til Gravør, Opfinder og Digter.

Under dette Afsnit skal ogsaa omtales Bøger, der er alt andet end »svage«; først og fremmest Tang Kristensens store Erindringsværk, »Minder og Oplevelser«, 1—4, som han har forelagt i Aarene 1923—28. Det er Bøger af anseeligt Volumen, idet de tilsammen fylder 1670 tættrykte Sider, og dertil bringer et righoldigt Billedstof, de giver en paa sine Steder meget detailleret Fremstilling af Tang Kristensens store Livsgerning og af de Forhold, han har levet under, et Tidsrum, der strækker sig fra før Midten af forrige Aarhundrede til sidste Binds Afslutning med Festen i Vejle paa hans 85. Aars Fødselsdag. Fra disse Erindringer er som før nævnt den allerstørste Del af denne Bogs væsentligste Oplysninger hentede. Det skal ikke forsøges her at give et Indtryk af disse Erindringer. Det vil være ugørligt. For virkeligt at faa et Indtryk af dette ejendommelige og interessante Memoireværk, maa det læses, og det lønner sig. Da der i det foregaaende ofte er anført Citater fra Tang Kristensens Skildringer, blandt andet af hans

Rejser og Besøg hos de gamle Folkemindefortællere, vil man derigennem have faaet Forstaaelse af dette Værks Karakter og Egenhed. Der beskrives og omtales et overordentlig stort Antal Mennesker, saa stort, at det er nødvendigt at forsyne det med et Navneregister. Et saadant vil blive udarbejdet og udgivet i den nærmeste Fremtid.

Tilbage under dette Afsnit er at omtale Tang Kristensens forunderlige Billedværk »Gamle Kildevæld«, hvis Tilblivelse har været omtalt andetsteds[1]). Det er en Samling Billeder af de gamle Folkemindefortællere og -Sangere, ialt 131 Portrætter, der hver især ved Beskuelse fortæller sit særegne mer eller mindre lykkelige Æventyr om Livet. Nøgtern talt er det en Samling Almuebilleder af allerstørste Værdi, som her er blevet bevaret for Eftertiden. Vi bringer i denne Bogs Billedstof forskellige Prøver fra denne ejendommelige Portrætsamling.

— — —

Vi vil slutte denne Gennemgang af Bøger fra Evald Tang Kristensens Haand med at meddele, at han 1879 udgav »Dansk Billed ABC« og samme Aar »Ny Billed ABC« i Samarbejde med Lærer E. Sauter, samt at han i 1895 udgav »Smaadigte af en jysk Bondepige« (se herom i »Minder og Oplevelser«, Bind 4, Side 50).

---

[1]) Se Side 30.

EVALD TANG KRISTENSEN

PERSONLIGE INDTRYK

Der er i denne Redegørelse stadig talt om Tang Kristensens mange forskellige Arbejder og de Omstændigheder og Vilkaar, der blev ham givet at udføre dem under. Før jeg slutter, vil jeg ogsaa gerne fortælle lidt om *Mennesket* Evald Tang Kristensen, saaledes som jeg kender ham.

At komme paa Besøg hos ham i »Mindebo« er en Oplevelse, og man modtager et stærkt og varigt Indtryk af hans særprægede Væsen og Vilje. Morsomt er det at træffe ham i Haven en Sommerdag og gaa paa Rundtur med ham dér, mens han fortæller og forklarer. De smaa Buske, som Læsere af denne Bog vil se paa et Vinterbillede af »Mindebo«, er med Aarene blevet til mandshøje Buskadser, og en større Beplantning, der ligger i Dalen mod Syd (og som kan ses paa det nederste Billede af de tre Fotografier fra »Mindebo«) er nu helt Skov. Alt gror frodigt, og de Gange, der forhen var alenbrede, er nu blevet til smalle uvejsomme Stier, og da Terrænet er stærkt skraanende, er man den første Gang, man med den gamle 85-aarige Vandrer som Vejviser, alt andet end rolig.

— Om han nu snublede her — —

Men Tang Kristensen staar sikkert paa sine højklampede Træsko, han snubler ikke saa let. Paa de mest stejle og halsbrækkende Steder har han endog Tanke tilovers for de, der følger; han vender sig og giver Raad og Vejledning med Hensyn til at passe paa, at man ikke kommer galt efter det. Og hans Opmærksomhed er med mange Ting; han fortæller om Træerne og Buskene, om det Slid, han har haft med den Have — han har jo selv plantet alt det, som gror der. Hans Stemme kan blive tynget ved Erindringen om alle Vanskelighederne, men kun et Øjeblik, saa udstraaler hans Væsen atter under Fremvisningen en dyb Samhørighed med og Glæde over Naturen om ham.

Og kommer man inden Døre paa »Mindebo« (monstro man med nogen Magt kunde blive fri!) møder man baade fra Tang Kristensen og fra hans gæstfrie og elskværdige Frue et saadant Maal af Gæstfrihed, at det sommetider er ved at tage Pusten fra en, og sidder man først godt bænket og lader sig Maden smage, lyser Tang Kristensens Øjne og hans Lune straaler.

Han fortæller! — og ingen, ingen kan fortælle som han.

Han kan skrive godt, det har jeg brugt Bogens øvrige Blade til at overbevise Læserne om ,men alt det blegner og bliver til Intet mod hans levende Fortællekunst. Jeg har haft den Glæde at opleve at høre ham fortælle Historien om, da han var til Forstander Jens Lunds Sølvbryllup (den staar i Erindringer, Bind 4, Side 18) det blev uforglemmeligt! —

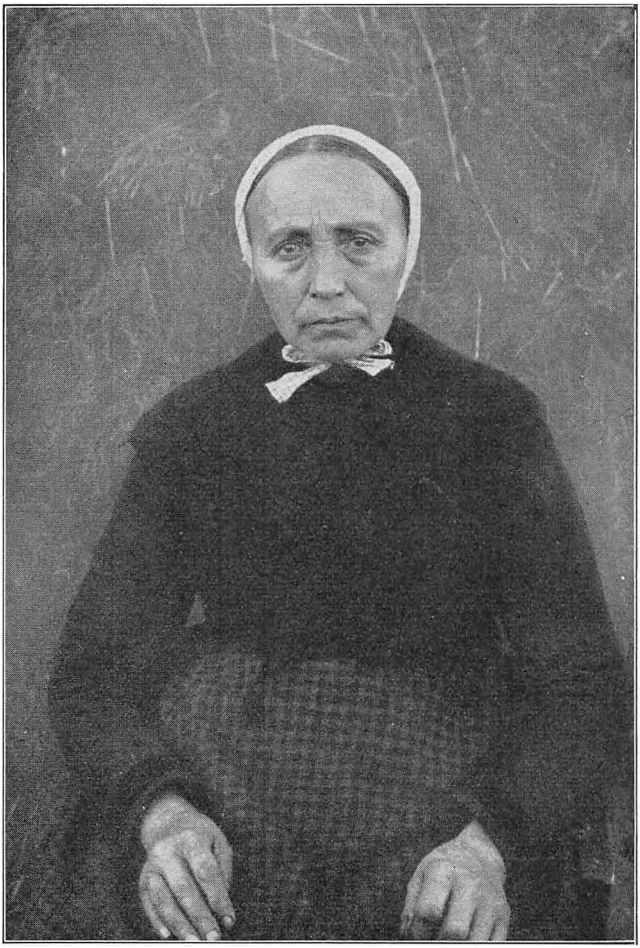

Ane Marie Nielsen,

Egsgaard Mark, Ringive Sogn. Æventyrfortællerske med en sjælden Hukommelse.

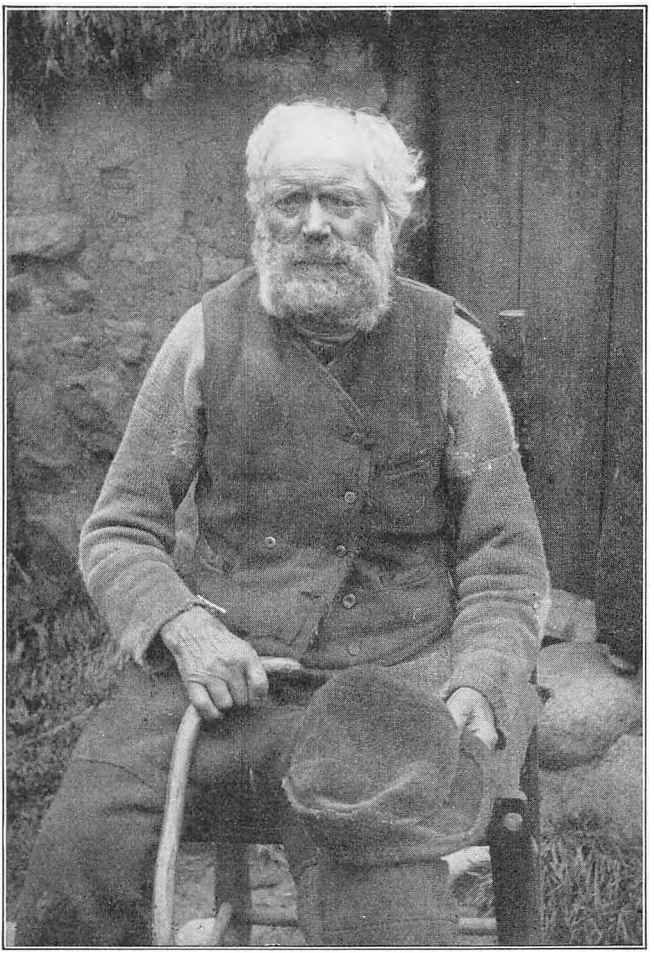

Hans Kristensen Lund,
der boede i det forfaldne Hus ved Madum Sø.

Jeg har senere gæstet ham og havde ved den Lejlighed min fireaarige Søn med. Det blev ogsaa en Oplevelse. Tang Kristensen og Drengen fandt straks hinanden og blev troligt ved at søge sammen den ganske Dag. Gammelt Legetøj kom frem, bl. a. en Harmonika! og dette larmfyldte Monstrum behandlede Drengen ikke just blidt. Naar jeg saa som myndig Fader tyssede paa Musikanten, fik jeg en streng Tilrettevisning: — Lad dog Barnet spille! —

Forfatteren Anton Berntsen har nylig i Tidsskriftet »Det nye Danmark« offentliggjort en Artikel om Evald Tang Kristensen, hvori han netop berører dette. Han skriver om Tang Kristensens nænsomme Sind overfor alt Levende, og videre hedder det: »Det falder ham ikke let at give et umiddelbart Udtryk i Ord for den Varme, hans Sind rummer. Des mere beundringsværdig er hans Evne til at tale med Børn. Den, der ikke har set ham lege med et Barn eller fortælle Æventyr for en Flok lyttende Børn, kender ikke Tang Kristensen.«

Er man først kommet til »Mindebo«, er det ikke let at slippe derfra igen. Man kommer maaske midt paa Dagen og har overtænkt at gaa ved Sekstiden for ikke at trætte den gamle Mand. Men lad os ikke sige det! — Tang Kristensen er nok gammel af Aar, men han bliver ikke træt i en Hast. Klokken bliver baade 12 og 1 Midnat, og det kniber endda at faa Lov at gaa.

Det er ham en Sorg at skilles fra Besøgende.

— Der kommer nu saa faa og besøger mig! — siger han med et Suk.

Han fylder nu 86 Aar, men er dog stadig ved god

Helse og i fuld Arbejdskraft, maaske ikke i det, han kalder »fuld Arbejdskraft«, men det var ogsaa noget for sig selv, noget fortidigt. Det Tempo træffes sjældent nu om Stunder. Men han gør stadig mandvoksen Arbejde, og jeg véd, at mange med mig vil haabe og ønske ham endnu mange og gode Leveaar.

BIBLIOGRAFISK FORTEGNELSE OVER EVALD TANG KRISTENSENS BØGER

1. Jydske Folkeviser, Toner, Sagn og Æventyr.[1])
   1ste Hæfte. 40 Sider. Walsteds Boghandel. Herning 1868. Udsolgt.
2. Jydske Folkeviser og Toner.
   2det Hæfte. 48 Sider. Walsteds Bogh. Herning 1868. Udsolgt.
3. Jydske Folkeviser og Toner.
   Jydske Folkeminder I. XXXIV+ 386 Sider. C. G. Iversens Boghandel. København 1871. Pris Kr. 5,00. Udsolgt.
4. Gamle jyske Folkeviser.
   Jyske Folkeminder II. XII + 400 Sider. Gyldendalske Boghandel, København 1876. Pris Kr. 6,00. Udsolgt.
5. Jyske Folkesagn.
   Jyske Folkeminder III. 347 Sider. Gyldendalske Boghandel. København 1876. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.
6. Dansk Billed ABC
   (I Samarbejde med Emil Sauter). N. C. Roms Forlag. København 1879. Pris 0,40. Udsolgt.
7. Ny Billed ABC.
   (I Samarbejde med Emil Sauter). N. C. Roms Forlag. København 1879. Pris Kr. 0,40. Udsolgt.

---

[1]) I den bibliografiske Fortegnelse er Evald Tang Kristensens Retskrivning bibeholdt i alle Titler og Undertitler.

8. Sagn fra Jylland.
Jyske Folkeminder IV. 412 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1880. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.

9. Æventyr fra Jylland.
Jyske Folkeminder V. 384 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1881. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.

10. Steen Steensen Blichers Liv og Gjerning.
(I Samarbejde med Pastor M. A. S. Lund). (8) + 96 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1882. Pris Kr. 1,25. Udsolgt.

11. Sagn og Overtro fra Jylland.
Jyske Folkeminder VI. 392 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1883. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.

12. Æventyr fra Jylland.
anden Samling. Jyske Folkeminder VII. 384 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1884. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.

13. Skattegraveren.
Et tidsskrift, udgivet af »Dansk samfund til indsamling af folkeminder«, ved (redigeret) E. T. Kristensen. I. Halvaargang 224 Sider, II. Halvaargang 240 Sider. Kolding 1884. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

14. Skattegraveren.
III. Halvaargang 240 Sider, IV. Halvaargang 240 Sider. Kolding 1885. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

15. Sagn og overtro fra Jylland.
anden samlings første afdeling. Jyske folkeminder VIII. 404 Sider. V. Pontoppidans Boghandel. 1886. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.

16. Skattegraveren.
V. Halvaargang 240 Sider. VI. Halvaargang 240 Sider. Kolding 1886. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

17. Skattegraveren.
VII. Halvaargang 240 Sider. VIII. Halvaargang 224 Sider. Kolding 1887. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

18. Vindt mølle og dens ejere.
40 Sider. Viborg. 1887. Pris Kr. 0,40. Udsolgt.

18a. Heden.
Bidrag i M. Galschiøts Samleværk: »Danmark i Skildringer og Billeder«. Side 396 til 435. Ill. af forskellige danske Kunstnere. Udsolgt.

19. Sagn og overtro fra Jylland,
anden samlings anden afdeling. Jyske folkeminder IX. 392 Sider. V. Pontoppidans Boghandel. 1888. Pris Kr. 4,00. Udsolgt.
Af Afsnittet »Prøver af jyske landskabsmål« er der taget et Antal Særtryk.

20. Danske folkeæventyr,
optegnede af Folkemindesamfundets medlemmer og udarbejdede af Evald Tang Kristensen. Udkom i tre Hæfter. Viborg 1884 til 1888. à Kr. 1,00. Samlet Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

21. Skattegraveren.
IX. Halvaargang 240 Sider. X. Halvaargang 240 Sider. Kolding 1888. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

22. 100 gamle jyske Folkeviser.
Jyske Folkeminder X. 388 Sider + (8). Gyldendalske Boghandel 1889. Pris Kr. 4,00.

23. Nogle Efterretninger om Herregaarden Lerchenfeldts (Bonderup's) ældre Historie.
104 Sider. Gyldendalske Boghandel. Pris Kr. 1,20.

24. Skattegraveren.
XI. Halvaargang 240 Sider. XII. Halvaargang 240 Sider. Kolding 1889. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

25. Danske ordsprog og mundheld,
skjæmtesprog, stedlige talemåder, ordspil og samtaleord. 656 Sider + (18). Gyldendalske Boghandel. Kbhvn. 1890. Pris Kr. 7,00.
Findes ogsaa i to Halvbind. Bd. I Side 1—400. Bd. II Side 401—656 + Titelblad og Efterskrift.

26. Mikkel Skrædders historier.
72 Sider. Gyldendalske Boghandel. Kbhvn. 1890. Pris Kr. 0,65. Udsolgt.

27. Efterslæt til »Skattegraveren«.
(4) + 252 Sider. Gyldendalske Boghandel. Kbhvn. 1890. Pris Kr. 3,00.

28. Gamle Viser i Folkemunde,
fjerde Samling. Jyske Folkeminder XI. (16) + 416 (fra Side 353 til 416 er Nodebilag). Gyldendalske Boghandel. Kbhvn 1891. Pris Kr. 4,00.

29. Gamle folks fortællinger om det jyske almueliv,
som det er blevet ført i mands minde, samt enkelte oplysende sidestykker fra øerne. I. Afdeling: Om fortidens landbrug. 104 Sider. II. Afdeling: Fra hoveriets tid. 192 Sider. III. Afdeling: Husene og livet deri. 144 Sider. IV. Afdeling: De selskabelige sammenkomster og festerne. 160 Sider. I til IV Afdeling. Gyldendalske Boghandel. København 1891—93.
V. Afdeling: Livet uden døre. 304 Sider. VI. Afdeling: Vore fædres tankesæt og åndsliv. 411 Sider + to Titelblade. Gyldendalske Boghandel. København 1893—94. Hele Samlingens Bogladepris Kr. 8,25.

30. Øen Holmsland og dens Klit.
64 Sider. Gyldendalske Boghandel København. 1891. Kr. 0,75.

31. Øen Anholt i sagn og sæd.
(8) + 128 Sider. Gyldendalske Boghandel. København. 1891. Pris Kr. 1,50. Udsolgt.

32. Mosekonen brygger.
Æventyr og Legender samlede af E. T. K., fortalte af Børge Janssen. Med Tegninger af danske Kunstnere. 156 Sider. J. H. Schubothes Forlag. København 1891. Pris Kr. 3,00. Udsolgt.

33. Danske Sagn som de har lydt i Folkemunde.
I. Afdeling: Bjærgfolk. (4) + 460 Sider. Gyldendalske

Boghandel. København 1892. Pris Kr. 4,65. (Subskriptionspris Kr. 2,90).

34. Kuriøse Overhøringer i Skole og Kirke.
Første Samling. 95 Sider. Jysk Forlagsforretning. Aarhus 1892. Pris Kr. 1,00. Udsolgt.

35. Molbo- og Aggerbohistorier.
172 Sider. Viborg 1892. Pris Kr. 2,00. Udsolgt.

36. Danske Sagn.
II. Samling: Ellefolk, Nisser og adskillige Uhyrer, samt religiøse Sagn. Lys og Varsler. 592 Sider. Gyldendalske Boghandel. København 1893. Subskp. Pris Kr. 3,70.

37. Æventyr fra Jylland,
tredie Samling.Jyske Folkeminder XII. (4) + 368 + XXVIII. Karl Schønbergs Forlag. København 1895. Pris Kr. 3,00.

38. Danske Sagn.
III. Afdeling: Kjæmper. Kirker. Andre stedlige Sagn. Skatte. 494 Sider + Titelblad. Silkeborg 1895. Subsk. Pris Kr. 3,10.

39. Smådigte
af en jysk Bondepige. Kolding 1895. Pris Kr. 0,75. Udsolgt.

40. Danske Sagn.
IV. Afdeling: Personsagn. 636 Sider + Titelblad. Jysk Forlagsforretning. Aarhus 1896. Subsk. Pris Kr. 4,00.

41. Danske Dyrefabler og Kjæderemser.
248 Sider (Side 237—46 er Nodestik). Karl Schønbergs Forlag. København 1896. Pris Kr. 2,00.

42. Danske Børnerim, Remser og Lege.
752 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1896. Pris Kr. 4,00.
Er udkommen i to Halvbind, hvoraf sidste Halvbind først forelaa i 1897.

43. Fra Bindestue og Kølle.
Jyske Folkeæventyr, første Samling. 168 Sider. N. C. Roms Forlag. København 1896. Pris Kr. 1,50. Udsolgt.

44. Æventyr fra Jylland,
fjerde Samling. Jyske Folkeminder XIII. (8) + 392 Sider. Karl Schønbergs Forlag. København 1897. Pris Kr. 3,00.

45. Danske Sagn.
V. Afdeling: Spøgeri og Gjenfærd. (2) + 612 Sider. Silkeborg 1897. Subsk. Pris. Kr. 3,85.

46. Bindestuens Saga.
Jyske Folkeæventyr. 166 Sider. N. C. Roms Forlag. København 1897. Pris Kr. 1,50. Udsolgt.

47. Fra Bindestue og Kølle.
Jyske Folkeæventyr, anden Samling. 168 Sider. N. C. Roms Forlag. København 1897. Pris Kr. 1,50. Udsolgt.

48. Fra Mindebo.
Jyske Folkeæventyr. 158 + (2) Sider. Forfatterens Forlag. Aarhus 1898. Pris Kr. 1,00.

49. En Veterans Oplevelser.
Vejle 1898. Pris Kr. 0,35. Udsolgt.

50. Vore Fædres Kirketjeneste.
256 Sider. Forfatterens Forlag. Aarhus 1899.

51. Kuriøse Overhøringer i Skole og Kirke.
Anden Samling. 96 Sider. Forfatterens Forlag. Aarhus 1899. Pris Kr. 0,75.

52. Skizzer og Bladartikler af St. St. Blicher.
Første Samling. 158 + (2) Sider. Særtryk af »Vejle Amts Folkeblad«. Forfatterens Forlag. Vejle 1899. Pris Kr. 1,00.

53. Danske Sagn.
VI. Afdelings første Halvdel: Om Hekseri og Djævlekunster. 446 + (2) Sider. Forfatterens Forlag. Aarhus 1899. Subskp. Pris Kr. 2,80.

54. Gamle folks fortællinger om det jyske almueliv.
Tillægsbind. Afdeling I—VI. Afdeling I: Om fortidens landbrug. 184 Sider. Afdeling II: Fra hoveriets tid. 116 Sider. Afdeling III: Husene og livet deri. 208 Sider. Afdeling IV: De selskabelige sammenkomster og festerne. 120 Sider. Afdeling V: Livet uden døre. 176 Sider. Afdeling VI: Vore fædres tankesæt og åndsliv. 544 Sider. I dette sidste Bind findes: 1) Meddelerliste. 2) Stednavneliste. 3) Personnavneliste. 4) Indholdsfortegnelser til begge Rækker. (Se Nr. 29). Forfatterens Forlag. Aarhus 1900—05. Pris Kr. 9,50.

55. Danske Skjæmtesagn.
Første Samling. 272 Sider. Forfatterens Forlag. Aarhus 1900. Pris Kr. 1,75.

56. Danske Sagn.
VI. Afdelings anden Halvdel: Hekseri og Sygdomme. (8) + 642 + (6). Heri Meddelerliste og Stednavneregister. Forfatterens Forlag. Aarhus 1901. Subskp. Pris Kr. 4,10.

57. Et hundrede gamle danske Skjæmteviser.
312 + 92 Sider Nodestik. Forfatterens Forlag. Aarhus. 1901. Pris Kr. 3,00.

58. Molbo- og Aggerbohistorier.
Anden Samling. 168 Sider. Forfatterens Forlag. Aarhus 1903. Pris Kr. 1,00.

59. Danske Folkegaader.
320 Sider. Forfatterens Forlag. Struer 1913. Pris Kr. 2,00.

60. Gjellerup Sogns Degnehistorie.
88 Sider. Forfatterens Forlag. Vejle 1917. Pris Kr. 1,00.

61. Ole Veed-Fald.
En Levnedsskildring. 88 Sider. Forfatterens Forlag. Vejle 1918. Pris Kr. 1,25.

62. Almanak-Optegnelser.
136 Sider. Forfatterens Forlag. Vejle 1918. Pris Kr. 1,85.

63. St. St. Blichers Afskedsprædiken,
holdt i Torning Kirke d. 16. Oktober 1825. 16 Sider. Forfatterens Forlag. Vejle 1919. Pris Kr. 0,50.

64. Gamle Raad
for Sygdomme hos Mennesket 336 Sider. Forfatterens Forlag. Viborg 1922. Pris Kr. 5,00.

65. Minder og Oplevelser.
Bind I. 304 Sider. Illustreret. Forfatterens Forlag. Viborg 1923. Pris Kr. 6,00.

66. Minder og Oplevelser.
Bind II. 416 Sider. Illustreret. Forfatterens Forlag. Viborg 1924. Pris Kr. 8,00.

67. Minder og Oplevelser.
Bind III. 510 + (2) Sider. Illustreret. Forfatterens Forlag. Viborg 1925. Pris Kr. 9,00.

68. Gamle Kildevæld.
Nogle Billeder af Visesangere og Æventyrfortællere. 132 Illustrationer. 141 + (3) Sider. Forfatterens Forlag. Viborg 1927. Pris Kr. 5,00.

69. Afsnit af Vejle Bys Historie.
55 Sider, forskellige Afsnit i Bogen. Vejle 1927.

70. Minder og Oplevelser.
Bind IV. 442 + (6) Sider. Illustreret. Forfatterens Forlag. Viborg 1928. Pris Kr. 9,00.

71. Danske Sagn.
Ny Række. I. Afdeling: Bjærgfolk. 304 Sider. Woels Forlag. København 1928. Pris Kr. 9,00. Subskp. Kr. 7,00.

72. Danske Sagn.
Ny Række. II. Afdeling: Ellefolk, Nisser. Religiøse Sagn. o. s. v. Lys og Varsler. Hf. 8 og 9 i Fortsættelse af Bind I. Hvert Hefte paa 48 Sider. Woels Forlag. København 1928. Pris pr. Stk. Kr. 1,00.

De af Bøgerne, der ikke er udsolgte, kan faas gennem Boghandelen eller ved Henvendelse til Forfatteren. Adresse: »Mindebo« pr. Vejle.

Bibliografien er afsluttet 11. Januar 1929.

LITERATURFORTEGNELSE

Under Udarbejdelsen af denne Skildring har jeg raadført mig med nedenstaaende Skrifter, medens de fleste Oplysninger skyldes Evald Tang Kristensens »Minder og Oplevelser« I—IV samt de mange andre Bøger fra hans Haand.

J. Paludan: Danmarks Literatur i Middelalderen. 1896.
Anders Sørensen Vedels Folkevisebog I—II. Udgaven 1926—27 ved Dr. phil. Poul V. Rubow.
Sophus Larsen: Fire danske Viser fra Middelalderen. 1923.
Thomas Laub: Om Kirkesangen. 1887.
Carl S. Petersen: Ill. dansk Literaturhistorie I.
Festskrift til Evald Tang Kristensen: »Troldesagn og dunkel Tale«. 1917.
Evald Tang Kristensens Æresbog. 1923.
Danske Folkeviser I—II. Udgivet af H. Grüner-Nielsen. 1925—26.
Danske Skæmteviser. Bind I. Hf. 1. Udg. af H. Grüner-Nielsen. 1927.
Vore danske Folkeæventyr. Udg. af Hans Ellekilde. 1928.
Poul V. Rubow: H. C. Andersens Æventyr. 1927.
Hans Brix: H. C. Andersen og hans Eventyr. 1907.
H. F. Feilberg: Ordbog over jyske Almuemål. 1—4. 1886—1914.
Festskrift til H. F. Feilberg. 1911.
Fra Dansk Folkemindesamling. I. 1908.
Nordisk Digtning i Nytiden. Bd. I. 1920.

Evald Tang Kriſtenſen-Selſkabets

Maal er at virke for Udgivelſe af det Samlemateriale, der endnu henligger utrykt hos Evald Tang Kriſtenſen.

¶ Der betales et Indſkud (Kr. 5,00) og et aarligt Kontingent à Kr. 5,00, og De vil faa tilſendt Selſkabets Bøger, mindſt én Bog, ikke under 12 Ark, hvert Aar.

¶ Hvis De ikke er Medlem, ſaa opſæt ikke Deres Indmeldelſe. Denne fremſendes til:

Evald Tang Kriſtenſen-Selſkabet,
Sekretariatet.
Woels Forlag, Hauſerplads 7,
København K.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

Forord 6

EVALD TANG KRISTENSENS LEVNEDSLØB

Biografiske Data og lidt mere 7

EVALD TANG KRISTENSENS ARBEJDER

Viserne 43
Æventyrerne 57
Sagnene 61
Skæmt 65
Gaader, Ordsprog, Rim, Remser og Lege 66
Skildringer fra Almuelivet 70
Folkeminder i Almindelighed 73
Topografi 74
Personalhistorie 75

EVALD TANG KRISTENSEN

Personlige Indtryk 79

Bibliografisk Fortegnelse 83

Literaturfortegnelse 91

CAI M. WOEL

DET REAKTIONÆRE DANMARK

LITERATUREN OG TIDEN

1928. Kr. 2,50.

Indeholder Essays om: Henrik Pontoppidan, Thorkild Gravlund, Knut Hamsun, Marie Bregnedahl, Thomas Olesen Løkken, Anton Berntsen, Evald Tang Kristensen, Jacob Paludan, Erling Kristensen og flere.

Pressen skriver bl. a.:

»Det er redelige og rolige Ord, med hvilke Woel tager Stade i Striden for det, han i denne Bog gør sig til Talsmand for. Woel er en god Læser; lydhør og medlevende tilegner han sig Bøgerne, alvorligt, energisk, ofte livfuldt, redegør han for deres Indhold og for sit eget Syn paa dem.« *K. L. Kristensen i »Fyns Tidende«.*

»Bogen om Gravlund viste klart, at Woel er i Besiddelse af Evner, og at han magter at se til Bunds i en Sag. Det maa glæde enhver Literaturven igen at konstatere den stærke Udvikling, der paa mange Omraader er sket med Woel.« *J. M. i »Roskilde Dagblad«.*

»Med stor Glæde læser man disse litterære Strejftog. Ofte naar Forfatteren at sige noget rammende og rigtigt om det Emne, han behandler.« *K. K. Nicolaisen i »Vendsyssel Tidende«.*

»Kærlighed til Bogen, Evne til at finde ind til Kernen og en klar og behagelig Fremstillingsmaade præger denne Bog.« *Johs. L. i »Kristeligt Dagblad«.*

»man mærker Forfatterens Pietet overfor sit Emne; og her er fremsat en god og klar positiv Grundtanke. *Marcus Lauesen i »Fyns Tidende«.*

»Bogen læses helt igennem med Interesse, og Forfatterens sproglige Form er tiltalende.« *C. Klitgaard i »Jyllandsposten«.*

Faas i alle Boglader.

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL) KØBENHAVN

CAI M. WOEL

THORKILD GRAVLUND

ARBEJDER OG INDSATS

Illustr. og med Bibliografi.

1927. Kr. 4.00.

Om denne Bog skrev Pressen bl. a.:

»Det er det første Essay, Woel har udsendt, men det bliver næppe det sidste, thi det viser, at han er i Besiddelse af rige Evner paa dette Felt. Han er gaaet til Arbejdet med en brændende Kærlighed til Emnet, og han er trængt ind til Kærnen i Gravlunds rige Verden . . . Det er ikke for meget sagt, at dette er det bedste Essay, der findes om en dansk Nutidsforfatter.«

Redaktør Henrik Anthonsen. »Frederiksborg Amtstidende«.

»Bogen giver et fortrinligt Udsyn over Gravlunds Forfatterskab og er en værdifuld Vejleder til endnu inderligere Tilegnelser . . . Dette er gjort baade dygtigt og omhyggeligt . . . og med en Vurdering, der vil holde.« *C. C. i »Roskilde Tidende«.*

»Der aander ud af Cai M. Woels Bog en varm og dybfølt Beundring for Digteren Gravlund . . . man læser hans Bog med godt Udbytte.« *C. K. i »Jyllandsposten«.*

»Woel fortæller med indgaaende Forstaaelse og stærk Samfølelse om Manden fra Reersøe, der i Løbet af den sidste halve Snes Aar har plantet sig saa fast i dansk Literatur«.

H. H. i »Generalkorrespondancen«.

». . . Gravlund er en meget betydningsfuld Faktor i vort nyeste Aandsliv, og Woels Bog er det første Forsøg paa at skildre hans Arbejder i Sammenhæng, derfor fortjenstfuld og værd at lægge Mærke til.« *Redaktør Poul Engelstoft i »Den nye Literatur«.*

Faas i alle Boglader.

*

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL) KØBENHAVN

EVALD TANG KRISTENSEN

DANSKE SAGN

Ny Række

BIND I: BJÆRGFOLK

Af Evald Tang Kristensens store nye Sagnværk foreligger nu Bind 1: Bjærgfolk, og Bind II: Ellefolk, Nisser, Religiøse Sagn, Lys og Varsler er i Heftesubskriptionen naaet til ca. Halvdelen. Bindet vil foreligge komplet i Foraaret 1929. Om Bind I skrev Pressen bl. a.:

»Videnskabsmændene priser ham for det rige Materiale, han har givet dem i Hænde.... Den læge Læser vil have megen Morskab af at blade i denne Bog og skal nok blive holdt fast, snart af dette og snart af hint. Man kan i lige høj Grad glæde sig over Indholdets Spil mellem Lune og Alvor og over Fremstillingens Enfold og Troværdighed.« *Ingeborg Simesen i »Morgenbladet«.*

»I det foreliggende Bind har Tang Kristensen samlet sine Optegnelser om Bjærgfolk i saa stor Udstrækning, at man faar god Besked om disse mystiske Væseners Gøren og Laden og om deres Betydning for Almuens daglige Færd. Man hilser Fremkomsten af disse Sagn med virkelig Glæde.« *Peder Hesselaa i »Social-Demokraten«.*

»Tang Kristensens Troskab mod den overleverede Form blev som bekendt ved Begyndelsen af hans Virksomhed stærkt kritiseret; nu indser man fra alle Sider det berettigede deri og berømmer ham derfor.... man kunde tænke sig, at Læsningen faldt lidt ensformig ud; men tværtimod er det overordentlig underholdende at gennemgaa det omfangsrige Stof, fordi hver lille Fortælling har sin ejendommelige Betoning. I Virkeligheden er der i dette Værk udfoldet en meget betydelig Sprogkunst.« *»Aarhus Stiftstidende.«*

»Det foreliggende Bind, der er paa 300 Sider... giver en uhyre Rigdom til Forstaaelse af vor Folkefantasi.« *»Berlingske Tidende«.*

Faas i alle Boglader.

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL) KØBENHAVN

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI. KBHVN.